

Rehberlik ve Araştırma Merkezleri Rehberlik Hizmetleri Bölümünün İşlevselliğinin İncelenmesi

MAKALE TÜRÜ	Başvuru Tarihi	Kabul Tarihi	Yayın Tarihi
Araştırma Makalesi	11.11.2019	06.02.2021	23.03.2021

Serap Nazlı ¹, Semra Kiye ², Orhan Yoncalık ³,
Aslı Aşçıoğlu Önal ⁴, Nesime Can ⁵ ve Elif Gülçin Çelik Ateş ⁶
Ankara Üniversitesi

Öz

Okul Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (PDR) hizmetlerinde 70 yıllık geçmişi bulunan Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nin (RAM) önemli bir konumu vardır. 2018-2019 Eğitim- Öğretim yılında RAM'ların sayısı 240 olmuştur. RAM'lar iki ana bölümde (Rehberlik Hizmetleri Bölümü ve Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü) hizmet sunmaktadır. Bu araştırmanın amacı, RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün yapısının işlevselliğini RAM'larda görev yapmakta olan rehber öğretmenlerin algılarına göre araştırmaktır. Araştırma karma modelde yürütülmüştür. RAM'larda görev yapan gönüllü 231 rehber öğretmenden nicel, 27 rehber öğretmenden nitel veri toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü Durum Tespiti Anketi ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen nicel verilerin sıklık ve yüzdeleri hesaplanmış, nitel veriler ise tematik analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nde görev yapan rehber öğretmenlere göre RAM'ların mevcut yapısı ile sorumlu oldukları bölgenin gereksinim ve isteklerini karşılayamadığı, "özel eğitim merkezi" olarak algılandığı, RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün işlevsel olmadığı, nicelik-nitelik olarak yeterli personel atanmadığı, personel yetersizliğine karşın Millî Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) verdiği 12 görevden yedisinin yerine getirdiği belirlenmiştir. RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü ile okul rehberlik servisleri arasında orta düzeyde etkileşim bulunduğu, okullarda çalışan rehber öğretmenlerin RAM'lardan özel eğitim alanı ile ilgili destek isteminde buldukları daha işlevsel RAM'lar için çalışanlara hizmet içi eğitim verilmesi, özlük haklarının iyileştirilmesi, nicelik-nitelik olarak personel sayısının artırılması ve RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün görev tanımının yeniden düzenlenmesinin önerildiği belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Okul psikolojik danışmanlığı, rehberlik servisi, rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi.

Etik kurul kararı: Bu araştırma, 01.01.2020 tarihinden önce yapıldığı için etik kurul kararı zorunluluğu taşımamaktadır.

¹Prof. Dr., Eğitim Bilimleri Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, e-posta: serapnazli68@ankara.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8875-7926>

²Sorumlu Yazar: Arş. Gör., Eğitim Bilimleri Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, e-posta: kiyesemra@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4414-5765>

³Arş. Gör., Eğitim Bilimleri Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, e-posta: orhanozany@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2252-3585>

⁴Arş. Gör., Eğitim Bilimleri Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, e-posta: asli.ascioglu@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1701-5423>

⁵Öğretim Gör. Dr., Eğitim Bilimleri Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, e-posta: canesime@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6448-1275>

⁶Arş. Gör., Eğitim Bilimleri Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, e-posta: elfglcn.celik@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8843-6292>

Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) hizmetlerinde Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nin (RAM) önemli bir yeri vardır. Türkiye'de 1954 yılından itibaren büyük illerde İl Millî Eğitim Müdürlüğü (MEM) çatısı altında RAM'lar kurulmaya başlanmıştır. RAM'lar ilk yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) Child Guidance Clinics benzeri bir yapılanma ile açılmıştır (Kepçeoğlu, 1988; Kuzgun, 1988; Tan, 2000). Kuruluşundan günümüze kadar değişen toplumsal koşullar ve yeni gereksinimler Millî Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) RAM'lara yeni roller ve görevler vermesinde etken olmuştur.

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) RAM'ların işleyişini ve RAM personelinin görev tanımlarını yayımladığı yönetmelikler ile düzenlemektedir. RAM'ların işleyişi ile ilgili ilk yönetmelik 1968 yılında yayımlanmıştır. Bu yönetmelikte RAM'lara verilen başlıca görevler şunlar olmuştur (MEB, 1968): Okul başarısızlıklarını inceleme, okullarda taramalar yapma, problemlî öğrencilerle terapi yapma, test geliştirme ve zeka özürli çocuklar için özel sınıflar açma. RAM'lar için yayımlanan ilk yönetmelik incelendiğinde, "araştırma" rolünün ön planda olduğu ve bu rolün merkezin adına da yansıdığı anlaşılmaktadır. 2001 yılında ve ardından 2017 yılında yayımlanan Rehberlik Hizmetleri Yönetmelikleri'nde (MEB, 2001, 2017), RAM'lar iki bölümde yapılandırılmış (Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü ve Rehberlik Hizmetleri Bölümü) ve RAM'lara iki ana rol verilmiştir. *Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü*'ne, RAM'lara başvuran/yönlendirilen özel eğitim gereksinimi olan öğrencileri tanılama ve değerlendirme sürecinde hizmet sunma, *Rehberlik Hizmetleri Bölümü*'ne ise sorumlu olunan bölgede bulunan eğitim kurumlarındaki rehberlik servisleriyle eşgüdüm içinde çalışma ve işbirliği yapma rolü verilmiştir. Bu yönetmeliklere göre RAM'ların iki ana rolünün vurgulandığı ve 1968 yılında ön plana çıkartılan "araştırma" rolünün geri planda kaldığı görülmektedir.

MEB'in 2018 yılında yayımladığı Rehberlik ve Araştırma Merkezi Kılavuzu'nda (MEB, 2018) özel eğitim rolüne daha geniş yer verildiği dikkati çekmektedir. Kılavuzun ikinci bölümünde, özel eğitim bölümünün işleyişine on sayfa yer verildiği görülmektedir. Buna göre randevu sürecinden itibaren başvuru süreci, eğitsel değerlendirme süreci, MEBBİS işlemleri, yerleştirme ve okullarda öğrencilerin izlenmesi de dahil olmak üzere ayrıntılı ve işlevsel bilgiler paylaşılmıştır. Kılavuzda, RAM Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü çalışanları için öğrencileri tanılama ve değerlendirme sürecinin nasıl yapılacağına ilişkin çerçeve sunulmuştur. Kılavuzun üçüncü bölümde ise sadece beş sayfa rehberlik hizmetlerine yer ayrıldığı ve içeriğin sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır. RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'ne verilen on iki görevin nasıl yapılacağına ilişkin sınırlı açıklamalar yapılmış olması sahada çalışanların iş tanımlarını yeterince kavrayamamalarına neden olabilir. RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün özgün ve kapsamlı bir görev tanımının bulunmasına karşın kılavuzda bu tanıma sınırlı yer verilmiş olması MEB'in RAM'lara bakışını yansıttığı yönünde değerlendirilebilir.

Rehberlik ve Araştırma Merkezi Kılavuzu'nda Rehberlik Hizmetleri Bölümü'ne verilen görevler aşağıda belirtilmiştir (MEB, 2018, s. 15):

- Sorumluluk bölgesinde görev yapan rehberlik öğretmenleriyle (rehberlik öğretmeni olmayan okulun ilgili müdür yardımcısıyla) bir eğitim-öğretim yılında en az üç toplantı yapılır.
- Alandaki çalışmalar takip edilerek rehberlik öğretmenlerinin mesleki gelişimini artırıcı faaliyetler düzenlenir.
- Okul ziyaretleri gerçekleştirilir.
- Eğitsel, mesleki ve kişisel/sosyal rehberlik hizmetleri planlanır ve yürütülür.
- Öğrenci ve velilere, grup rehberlik etkinliklerine yönelik programlar hazırlanır ve okullarda uygulanmasına destek verilir.
- Gerekli ölçme araçlarını uygulayarak bireylere psikolojik destek hizmeti verilir.
- Bölgenin ihtiyaç duyduğu çalışmaları planlamak için araştırmalar yapılır.
- Rehberlik ve araştırma merkezine verilen danışmanlık tedbiri kararları uygulanır.
- Bölüm ile ilgili istatistik verileri tutar.
- Hizmet alanıyla ilgili olan mevzuat değişiklikleri takip edilir ve bu değişiklikleri meslektaşları ile paylaşılır.

2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında RAM'ların sayısı 240'a ulaşmıştır (MEB, 2019b). RAM'ların sayısal olarak artırılması, MEB'in bu kurumlara gereksinim duyduğunun göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ancak MEB'in yürüttüğü çalışmalar ve projeler incelendiğinde RAM Özel Eğitim Bölümü'ne daha fazla kaynak ayrıldığı izlenimi oluşmaktadır (orgn.meb.gov.tr). Oysa, RAM Özel Eğitim Bölümü özel gereksinimli 279 bin öğrencinin eğitim gereksinimlerine destek verirken (MEB, 2019a), Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün 18 milyon öğrenciye ve bölgesindeki tüm bireylere hizmet sunması beklenmektedir. Bu nedenle RAM Rehberlik Hizmetleri bölümünün işleyişinin incelenmesi, eksikliklerinin belirlenmesi ve daha nitelikli hizmet verilmesi için önerilerin sunulmasını sağlayacak araştırmalara gereksinim duyulmaktadır.

Yapılan alanyazın incelemesinde RAM'ların işleyişi ile ilgili çalışmaların daha çok Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü ile ilgili olduğu dikkati çekmiştir. Özel eğitim alanında çalışan araştırmacıların (Akçamete, 2001; Özak, Vural ve Avcıoğlu, 2008; Şahin ve Pehlivan, 2006; Tiryakioğlu, 2009) RAM Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü'nün işleyişine odaklanan çalışmaları önemsedikleri belirlenmiştir. Buna karşın PDR alanında çalışan araştırmacıların RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün işleyişi ile değil RAM'da çalışan rehber öğretmenlerin iş doyumunu (Kağan, 2010; Koç, 1998), örgütsel bağlılık ve çalışma yaşamı niteliği (Karaköse ve Bozgeyikli, 2012), özel eğitim alanındaki yeterlikleri (Gürbüz ve Bozgeyikli, 2014) konularının araştırıldığı saptanmıştır. Diğer bir deyişle özel eğitim alanında çalışan araştırmacıların RAM'ların özel eğitim alanında sunulan hizmetlerine odaklandıkları

ve daha iyi hizmet için öneriler sundukları, PDR alanında çalışan araştırmacıların ise sunulan hizmete değil rehber öğretmenlere odaklanmayı tercih ettikleri söylenebilir.

Rehber öğretmenlere odaklanan çalışmaların yanı sıra Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün görev tanımı, sunduğu hizmetler ve okullara katkısını araştıran çalışmalara da gereksinim duyulduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalar çocuk ve gençlerde problem davranışların arttığını göstermektedir (Ayas ve Pişkin, 2011; Ercan, Türkmen, Karaman ve Çok, 2011; Güler, Güler, Ulusoy ve Bekar, 2009; Öngören, Sarıefe ve Balcı, 2017; Telef, 2014; Tuzgöl-Dost ve Keklik, 2014). TÜİK verilerinin 2017 yılında 335 bin çocuğun emniyet birimlerine getirildiğini ve çoğunluğu 15-17 yaş grubundaki 107 bin çocuğun öldürme, yaralama ve cinsel taciz gibi suçlara sürüklendiğini (TÜİK, 2018) ortaya koyması, artan riski somut olarak göstermektedir. PISA 2015 araştırmasında ülkemizde öğrencilerde mutsuzluk, sınav kaygısı ve zorbalık oranlarının yüksek olduğu, liselerde okul terki oranının Avrupa Birliği ülkelerinde ortalama %13,5 iken Türkiye'de bu oranın %41,9 (MEB, 2016) olduğunun belirlenmiş olması, RAM'ların yeni isteklere yanıt verecek bir dönüşüme yönelmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Myrick'e (1997) göre 21. yüzyılda değişen toplumsal koşullar, rehberlik hizmetlerinin yeni roller üstlenmesini zorunlu kılmaktadır. Bunların başında da *öğretim liderliği/okul liderliği* rolü gelmektedir. Rehber öğretmenler eğitim kurumlarında etkin görev almalı ve eğitim politikalarını şekillendirecek rol üstlenmelidir (Aaron, 2004; Ametea ve Clark, 2005; Dollarhide, 2003; Fitch ve Marshall, 2004; Lee, 2005; Myrick, 1997). Ülkemizde de yeni toplumsal talepler ve değişen gereksinimler RAM'ların yapısının incelenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. MEB'in (2019c) yayınladığı 2023 Eğitim Vizyonu belgesinde, RAM'ların değişen gereksinimlere göre yapılanması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, RAM'larda görev yapmakta olan rehber öğretmenlerin algılarına göre RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün yapısının işlevselliğinin araştırılmasıdır. Ayrıca RAM'larda görev yapmakta olan rehber öğretmenlere göre İl/İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (MEM) yetkililerinin RAM'ı algılayışları ve RAM'ların İl/İlçe düzeyinde konumunun incelenmesi, RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün işlevselliği, sorunları ve okul rehberlik servisleri ile ilişkisi bu araştırmanın alt amaçlarıdır. Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

RAM'da görev yapan rehber öğretmenlere göre,

1. RAM'lar sorumlu oldukları bölgenin gereksinimlerine uygun hizmet sunabiliyor mu? İl/İlçe MEM yetkilileri RAM'ı nasıl algılıyor?
2. RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü işlevsel mi? RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü hangi görevleri yerine getiriyor?
3. RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü ile eğitim kurumlarının rehberlik servisleri arasındaki etkileşim nasıldır?
4. RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün daha etkili hizmet sunması için çalışanların önerileri nelerdir?

Yöntem

Bu başlık altında araştırmanın modeli, katılımcılar, veri toplama araçları ve analizi hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu araştırma karma yöntem desenlerinden yakınsak (paralel ya da eş zamanlı) desende yürütülmüştür. Yakınsak karma desende amaç nicel ve nitel verileri eş zamanlı olarak toplayıp birleştirerek araştırma sorusuna yanıt oluşturmaktır. Bu desen, nicel ve nitel verilere ilişkin bulguları birbirine benzerlik ve farklılıkları açısından karşılaştırır ve buna yönelik bu desende en sık karşılaşılan değerlendirme biçimi bulguların tartışma bölümünde birlikte ele alınarak tartışılması şeklindedir (Creswell, 2012). 240 RAM’da görev yapan ve gönüllü olarak çalışmaya katılmayı kabul eden katılımcılardan (231 katılımcı anket ve 27 katılımcı görüşme) elde edilen nicel ve nitel veriler, araştırma sorularına göre oluşturulan başlıklar ve temalar altında bulgular başlığında ele alınmış ve tartışma başlığında nicel-nitel veriler ilişkilendirilerek alanyazın desteğiyle sunulmuştur. Bu araştırma, 01.01.2020 tarihinden önce yapıldığı için etik kurul kararı zorunluluğu taşımamaktadır.

Katılımcılar

Türkiye’de 2019 yılında toplam 240 RAM bulunmaktadır. MEB 2023 Eğitim Vizyonu kapsamında RAM’ları güçlendirmek için “Kapsayıcı Eğitim Hizmetleri Sunma Açısından Kapasitelerinin Güçlendirilmesi (RAMKEG) Projesi” başlatılmıştır (MEB, 2019b). Bu proje kapsamı içindeki Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programı (KGRP) yönetimi kursuna, 240 RAM’dan Rehberlik Hizmetleri Bölümü’nde görev yapan birer rehber öğretmen katılmıştır. RAMKEG KGRP kursuna katılan gönüllü 231 rehber öğretmen anket çalışmasına katılmış ayrıca 27 rehber öğretmen ile görüşmeler yapılmıştır. Anket çalışmasına katılan 231 katılımcının demografik bilgileri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Demografik Özellikler (Nicel Verilerin Toplandığı Katılımcılar)

		n	%
Cinsiyet	Erkek	149	65
	Kadın	82	35
Yaş	23-30	82	35
	31-40	82	35
	41-54	46	20
	Belirtilmeyen	21	10
Unvan	Rehber öğretmen	229	99
	Belirtilmeyen	2	1
Mezun olduğu program	PDR	187	81
	Diğer	26	11
	Belirtilmeyen	18	8

(devam ediyor)

Tablo 1 (devam)

		n	%
Eğitim düzeyi	Lisans	181	78
	Yüksek lisans	48	21
	Doktora	2	1
MEB'deki kıdem	6-10	70	30
	11-15	92	39
	16-20	35	15
	21-25	20	9
	26-34	6	3
	Belirtilmeyen	8	4
	RAM'daki kıdem	1-5	174
	6-10	37	16
	11-15	13	6
	16-20	4	2
	21-25	3	1

Tablo 1'e bakıldığında, katılımcıların 149'u erkek (%65), 82'sinin ise kadın (%35) olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşlarına yönelik veriler incelendiğinde 82 (%35) katılımcının 23-30 yaş aralığında, 82 (%35) katılımcının 31-40 yaş aralığında, 46 (%20) katılımcının 41-54 yaş aralığında olduğu, 21 (%10) katılımcının ise yaşını belirtmediği anlaşılmaktadır. Katılımcıların kıdemlerine bakıldığında, 70 (%30) katılımcının meslekteki kıdemlerinin 6-10 yıl, 92 (%39) katılımcının 11-15 yıl, 35 (%15) katılımcının 16-20 yıl, 26 (%12) katılımcının ise 20 yıldan fazla olduğu görülmektedir. Katılımcıların Rehberlik ve Araştırma Merkezin'deki çalışma sürelerine bakıldığında ise, 174 (%75) katılımcının 1-5 yıldır, 37 (%16) katılımcının 6-10 yıldır, 13 (%5) katılımcının 11-15 yıldır, dört (%2) katılımcının 16-20 yıldır, üç (%1) katılımcının ise 20 yıldan fazla süredir RAM'larda görev yaptığı görülmektedir. Katılımcıların 181'i (%78) lisans, 48'i (%21) yüksek lisans ve ikisi (%1) doktora derecesine sahiptir. 187 (%81) katılımcı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programından, 26 (%11) katılımcı farklı lisans programlarından mezun olduklarını belirtirken 18 (%8) katılımcı ise hangi lisans programından mezun olduğunu belirtmemiştir. Katılımcılar arasında görüşme yapılan 27 kişinin demografik bilgileri Tablo 2' de verilmiştir.

Tablo 2

Demografik Özellikler (Nitel Verilerin Toplandığı Katılımcılar)

		N
Cinsiyet	Erkek	18
	Kadın	9
Yaş	26-30	4
	31-40	15
	41-49	7
	Belirtilmeyen	1

(devam ediyor)

Tablo 2 (devam)

		N
Unvan	Rehber öğretmen	27
Mezun olduğu program	PDR	23
	Eğitimde Psikolojik Hizmetler	2
	Eğitim Programları ve Öğretim	1
	Felsefe Öğretmenliği	1
Eğitim düzeyi	Lisans	23
	Yüksek lisans	4
MEB'deki kıdem	3-10	10
	11-15	3
	16-20	11
	21-27	3
RAM'daki kıdem	1-5	14
	6-10	11
	11-16	2

Nitel verilerin elde edilmesi sürecinde katılımcı grubu belirlenirken amaçlı örnekleme türlerinden biri olan uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Patton, 2002). Tablo 2'ye göre yüz yüze bireysel görüşmelere katılmaya gönüllü olan 27 katılımcının dokuzu kadın, 18'i erkektir. Katılımcıların yaşlarının 26 ile 49 arasında değiştiği, katılımcılardan birinin ise yaşını belirtmediği görülmektedir. Katılımcıların ikisi Eğitimde Psikolojik Hizmetler, biri Eğitim Programları ve Öğretim, biri Felsefe Öğretmenliği, 23'ü ise PDR lisans programından mezun olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların 23'ü lisans düzeyinde, dördü ise yüksek lisans düzeyinde öğrenim gördüklerini belirtmişlerdir. Meslekteki kıdem yılına göre katılımcıların özellikleri incelendiğinde; 3-10 yıl arasında mesleki kıdeme sahip 10, 11-15 yıl arasında üç, 16-20 yıl arasında 11, 21-27 yıl arasında ise üç katılımcının bulunduğu görülmektedir. Bireysel görüşmelere katılan katılımcıların RAM'daki çalışma sürelerine bakıldığında ise 14 katılımcının 1-5 yıl, 11 katılımcının 6-10 yıl, iki katılımcının ise 11-16 yıldır RAM'larda görev yaptıkları görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanması için RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü Durum Tespiti Anketi ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü durum tespiti anketi. Araştırma kapsamında RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün işleyişini incelemek için anket geliştirilmiştir. Anket hazırlanırken önce ilgili alanyazın taranmış, MEB'in ilgili yönetmelikleri ve kılavuzu incelenmiştir. Alanyazındaki çalışmalar RAM'da çalışan rehber öğretmenlerin eğitimleri olmaması ve görev tanımlarında yer almamasına rağmen özel eğitim bölümünde çalışılmaktan kaynaklanan sorunlar yaşadıklarını göstermektedir (Gürbüz ve Bozgeyikli, 2014; Kağan, 2010; Karaköse ve Bozgeyikli, 2012; Koç, 1998). MEB'in yayınladığı yönetmelikler (MEB, 2001, 2017) ve MEB Rehberlik Araştırma Merkezi Kılavuzu (MEB, 2018) incelenmiştir. Yönetmelik ve

kılavuzda RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'ne verilen on iki görev tanımı değerlendirilmiştir. Bu görev tanımlarında RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'ne ağırlıklı olarak “müşavirlik” rolü verildiği anlaşılmaktadır. Müşavirlik rolü kapsamında bölgenin gereksinimlerini dikkate alarak iki adet “yerel hedef” belirleme, okullarda görevli rehber öğretmenler ile yılda en az üç defa toplantı düzenleme, rehber öğretmenlerin mesleki gelişimi için çalışmalar yapma ve okul ziyaretleri yapma görevleri bulunmaktadır. Ayrıca gereksinim doğrultusunda araştırma ve proje çalışmaları yapma, mahkemelerden görevlendirildiği takdirde danışmanlık tedbiri çalışmalarını yürütme ve tercih döneminde üniversite adayı öğrencilere kariyer danışmanlığı yapma görevlerinin yürütülmesinin beklenildiği saptanmıştır.

Alanyazın taraması sonrası anketin araştırmanın genel amacı ve sorularını kapsayacak dört temada (İl/İlçe MEM'de RAM'ın algılanışı ve İl/İlçe MEM'e katkısı, RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün işlevselliği, RAM ile okul rehberlik servisi ilişkisi, işlevsel bir RAM için öneriler) oluşturulmasına karar verilmiştir. Taslak anket formunda dört temadan 16 maddelik soru havuzu oluşturulmuştur. Soru havuzu, PDR alanında çalışan uzmanların (Beş kişi akademik ortamda çalışan, dört kişi sahada çalışan) görüşlerine sunulmuştur. Uzmanlardan gelen görüşler doğrultusunda gerekli değişiklikler yapılmış, ankete amacına hizmet edeceği düşünülen yeni sorular ve yeni maddeler eklenmiştir. Mevcut maddelerden anlam olarak uygun olmadığı düşünülenler ile amacın dışında anlamlar çağrıştıracak soru kökleri değiştirilerek ankete son biçimi verilmiştir.

Bu araştırma için geliştirilen RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü Durum Tespiti Anket'i iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların demografik bilgileri (cinsiyet, yaş, unvanı, öğrenim düzeyi, kıdem yılı, RAM'da çalışma süresi) ile ilişkili sorulara yer verilmiştir. Anketin ikinci bölümü ise çalışma konusunu kapsayan 13 maddeden (12 çoktan seçmeli ve bir açık uçlu) oluşmuştur. Bu maddelerde RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün yapısı, rol ve görevlerinden hangilerini yerine getirdikleri ve sorunları, İl/İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri'ne katkısı, yetkililerin algıları, RAM-okul rehberlik servisi eşgüdümü, okul psikolojik danışmanlarının beklediği hizmetler ve RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün daha işlevsel olması için öneriler sorulmuştur. Katılımcıların önerilerini almak için “*MEB'in güncel ihtiyaçlarını karşılamak için sizden RAM'ları yapılandırmanız istenilseydi, yeni RAM yapılanması için önerileriniz neler olurdu?*” açık uçlu sorusu anketin sonuna eklenmiştir. Daha sonra anket, sahada çalışan iki rehber öğretmene uygulanarak maddelerin anlaşılır olup olmadığı kontrol edilmiştir.

Ankette soru-madde yazım sürecinde izlenen yol (alanyazın taramasının yapılması, maddeler yazıldıktan sonra uzman görüşüne başvurulması gibi) anketin kapsam ve yapı geçerliğinin sağlanmasında önemli bir etken olmuştur. Görünüş geçerliği için ankette yer alan soruların konu ile ilgili, açık ve anlaşılır olmasına; güvenilirlik için ankette yer alan 13 maddenin birbiri ile tutarlılığına dikkat edilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu. RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümünün işlevselliğini araştırmak için görüşme formu hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış

formlara dayalı görüşmeler, hem belirli seçenekler arasından seçim yapabilmeyi hem de deneyimlere ve bilgiye derinlemesine ulaşabilmeyi olanaklı kılabilmiştir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2014). Yarı yapılandırılmış görüşme formunda beş ana soru yer almış ayrıca sondaj soruları ile katılımcıların konuyu ayrıntılandırması sağlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki beş ana soru aşağıda verilmiştir:

1. RAM'ları mevcut yapısı ile okul PDR hizmetlerine katkısı açısından nasıl değerlendirirsiniz?
2. Görev yaptığınız RAM'ın sunduğu hizmetleri, sorumlu olduğunuz bölgenin ihtiyaçları kapsamında ve bu hizmetlerin İl/İlçe düzeyinde MEM'e katkılarını nasıl değerlendirirsiniz?
3. RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nde sorumlu olduğunuz ve gerçekleştirdiğiniz görevler neler ve bu görevlerin saha için işlevselliğini değerlendirir misiniz?
4. Bir psikolojik danışman olarak RAM'da bir gününüz nasıl geçmektedir?
5. Yetkili bir konumda olsaydınız ve sizden RAM'ları yapılandırmanız istenilseydi sizin RAM modeliniz nasıl olurdu?

Veri Toplama Süreci

Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin Kapsayıcı Eğitim Hizmetleri Sunma Açısından Kapasitelerinin Güçlendirilmesi (RAMKEG) projesi kapsamında Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programı (KGRP) Kursu iki hafta (22.07.2019-02.08.2019) ve 120 kişilik iki grup halinde yapılmıştır. Pazartesi günü kursun ilk ders saatinde araştırmanın amacı açıklanmış ve gönüllü katılımcılara anket uygulanmıştır. Anket uygulaması yaklaşık 15 dakika sürmüştür ve katılımcıların özellikle açık uçlu soruya önem verdikleri gözlemlenmiştir. Anket uygulamasında görüşme yapılacağı duyurulmuş ve sonrasında gönüllü 27 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yazarlar tarafından yapılmıştır. Görüşmeler yaklaşık olarak 30-58 dk arası sürmüştür.

Verilerin Analizi

RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü Durum Tespiti Anketi'nden elde edilen veriler dört başlıkta (İl/İlçe MEM'de RAM'ın algılanışı ve katkısı, RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün işlevselliği, RAM ile okul rehberlik servisi ilişkisi, işlevsel RAM için öneriler) toparlanarak sıklık ve yüzdeleri hesaplanmıştır.

Katılımcılarla yüz yüze gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda elde edilen nitel veriler, tematik analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Tematik analiz, alanyazında, kendine özgü özelliklere sahip temel nitel yaklaşımlardan biri olarak kabul edilmektedir. Araştırmacılara veri içerisindeki örüntülerin tanımlanmasını, analiz edilmesini ve raporlanmasını sağlayan sistemli bir bakış açısı sunmaktadır (Braun ve Clarke, 2006; Vaismoradi, Turunen ve Bondas, 2013). Bu çalışmada analizler veri odaklı ve yorumlayıcı bir yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. Yorumlayıcı yaklaşımda gerçeklik öznel bir olgu olarak kabul edilmektedir ve incelenen deneyimlerin, bireylerin kişisel anlamlandırmalarına dayalı olarak yapılandırıldığı

savunulmaktadır (Merriam, 2015; Patton, 2002). Braun ve Clarke'ın (2006) psikoloji ve ilgili bilimler için önerdiği tematik analiz basamakları kullanılarak gerçekleştirilen analiz süreci, genel hatlarıyla aşağıdaki gibidir:

1. *Verilere aşına olunması*: 27 katılımcı ile yapılan görüşmelerin ses kayıtları çözümlenerek yazılı duruma getirilmiştir. Yazılı duruma getirilen görüşme içerikleri, dört araştırmacı tarafından tekrar tekrar okunmuş ve katılımcıların ifadeleri ile ilgili belirlenen ilk fikirler ve olası kodlar not edilmiştir.

2. *Kodların belirlenmesi*: Bu aşamada, veri setleri dört araştırmacı tarafından bağımsız olarak satır satır incelenmiş ve veri kesitlerinin olası anlamlarını tanımlayan ilk kodlar belirlenmiştir. Kodlama sürecinin birinci döngüsünde, açık ve betimsel kodlama yaklaşımı kullanılmıştır. Araştırmacılar bağımsız olarak gerçekleştirdikleri çalışmalar sonrasında bir araya gelerek tanımlanan kodları incelemiş ve kodlayıcılar arasında fikir birliğine varıncaya kadar olası kodlar üzerinde tartışılmıştır. İncelemeler sonrasında üzerinde uzlaşıya varılan kodlara son şekli verilmiştir.

3. *Temaların oluşturulması*: Araştırmacılar öncelikle, daha önce üzerinde uzlaşıya varılan kod tanımlamalarına göre veri setlerini yeniden incelemiş ve gerekli düzenlemeleri yapmışlardır. Düzenlemeler sonrasında her bir araştırmacı olası başlangıç temaları ve alt temaları belirlemek için veri üzerinde bireysel olarak incelemeler yürütmüştür. İkinci döngü kodlamanın gerçekleştirildiği bu süreçte araştırmacılar örüntü kodlama yaklaşımını benimsemiştir. Bireysel çalışmalar sonrasında kodlayıcılar bir araya gelerek ayrı ayrı belirledikleri temalar, alt temalar ve bu temalarla ilişkilendirilen kodları incelemişlerdir. Fikir birliğine varıncaya kadar gerçekleştirilen görüşmeler sonrasında ana temalar ve alt temalar belirlenmiş ve ilk tema haritası oluşturulmuştur.

4. *Temaların gözden geçirilmesi*: Bu aşamada her tema ve temalarla ilişkili alt temalar veri kesitlerine göre incelenmiş, değerlendirilmiş ve temaların geçerliği bir bütün olarak veri setinde yeniden gözden geçirilmiştir. Bu noktada daha önce belirlenen iki ana temanın ve temalar altında yer alan alt kategorilerde benzer anlamlar içeren bölümlerin bir araya getirilmesine karar verilmiştir. Fikir birliğine varılarak son biçimi verilen temalar ve alt temalar, veri setiyle uygunluğunun gözden geçirilmesi için kodlama sürecinde yer almayan bir dış denetçiye gönderilmiş; temalar ve alt temalara son biçimi verildikten sonra ilk tematik harita yeniden düzenlenmiştir.

5. *Temaların tanımlanması ve adlandırılması*: Bu aşamada üzerinde fikir birliğine varılan temalar adlandırılmış ve her bir temanın kapsamını ve içeriğini tanımlamak için uygun tanımlar yazılmıştır.

6. *Raporun hazırlanması*: Analiz süreci tamamlandıktan sonra, temalar ve alt temaların tanımları, içerikleri yeniden gözden geçirilmiş ve onları en iyi örneklendirecek katılımcı ifadeleri belirlenmiştir.

Bu araştırmada nitel verilerin analizinde geçerlik ve güvenilirliği arttırmak amacıyla birtakım önlemler alınmıştır. Lincoln ve Guba (2013), nitel araştırmalardaki

geçerlik, güvenilirlik stratejilerini inanılabilirlik, aktarılabilirlik, onaylanabilirlik ve sağlamlık olarak sınıflandırmıştır. Bu çalışmada inanılabilirliği arttırmak amacıyla nitel çalışmanın başlangıcından sonuna kadar, nitel araştırma konusunda yeterli donanımına sahip bir alan uzmanından yürütülen çalışmaları incelemesi ve değerlendirmesi istenmiştir. Bunun yanı sıra araştırmacılar düzenli toplantılar düzenlemiş ve bu toplantılarda görüşmelere hazırlanılması, görüşmelerin yürütülmesi, ses kayıtlarının deşifre edilmesi, verilerin analizinin gerçekleştirilmesi, verilerin yorumlanması gibi konularda birbirlerini bilgilendirerek görüşlerini ve geribildirimlerini paylaşmışlardır. Geribildirimler aracılığıyla nitel çalışmanın eksik kalan noktaları yeniden düzenlenmiş ve araştırmacılar sürece yansıma olasılığı olan yanlılıklarını fark etme olanağı elde etmişlerdir. Alan çalışması ve veri toplama süreci incelenen konuyla ilgili yeterli düzeyde veri elde edildiği düşünülmüştür. Diğer yandan çeşitlemeyi sağlamak amacıyla RAM'ların mevzuatı ve işleyişi ile ilgili belgeler araştırılmış ve katılımcıların algıları anket aracılığıyla da elde edilmeye çalışılmıştır. Bulguların yorumlanması kısmında çeşitleme amacıyla diğer veri kaynaklarından da yararlanılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulguların sağlamlık ve onaylanabilirlik düzeylerini arttırabilmek için veri analizi süreci dört farklı kodlayıcı tarafından yürütülmüştür. Analizin her bir basamağı yukarıda tanımlandığı gibi, öncelikle araştırmacılar tarafından ayrı ayrı yürütülmüş ve kodlar, alt temalar, ana temalar uzlaşmaya varıncaya kadar tartışılarak oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra elde edilen bulgular ve bulgulara dayalı olarak yapılan yorumlar, analiz sürecinde yer almayan bir araştırmacının dış denetiminden geçirilmiş ve alınan geribildirimler doğrultusunda bulgulara son biçimi verilmiştir. Veri analiz sürecinde yer alan araştırmacılar katılımcılarla yüz yüze görüşmeler yürüten, ses kayıtlarını yazılı duruma getirerek çözümleyen, nitel analiz deneyimine sahip ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında en az doktora düzeyinde öğrenim görmekte olan kişilerden oluşturulmuştur. Araştırma ekibinde yer alan katılımcıların biri altı yıl, diğeri ise dokuz yıl rehber öğretmen olarak alanda çalışmış ve RAM'ların işleyişini doğrudan gözlemlene olanağı elde etmişlerdir. Bu durum ilgili araştırmacıların incelenen konuya ve veri toplanan alana hakim olmaları açısından bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Ancak öte yandan katılımcıların kişisel yanlılıklarının ve değerlendirmelerinin sürece yansıması riskini de doğurabilmektedir. Bu nedenle daha önce de belirtildiği gibi araştırmacılar sürecin her aşamasında hem araştırmanın yürütücüsünden hem de araştırma ekibindeki diğer uzmanlardan geribildirimler almışlardır. Araştırmada aktarılabilirliğin artırılması için süreç, temalar ve alt temalar ayrıntılı olarak betimlenmiş ve her bir alt tema için katılımcıların doğrudan alıntılarına yer verilmiştir.

Bulgular

RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümünde görev yapan rehber öğretmenlerden elde edilen bulgular, araştırmanın dört temel sorusu dikkate alınarak bu başlıkta verilmiştir. İlk olarak RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü Durum Tespiti Anketi'nden elde edilen nicel bulgular, daha sonra yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen nitel bulgular aktarılmıştır.

RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün İşlevselliği ile İlişkili Nicel Bulgular

231 katılımcıdan elde edilen anket verileri dört başlıkta (İl/İlçe MEM'de RAM'ın algılanışı ve katkısı, RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün işlevselliği, RAM ile okul rehberlik servisi ilişkisi, işlevsel RAM için öneriler) aşağıda sunulmuştur.

Rehber öğretmenlere göre İl/İlçe MEM'de RAM'ın algılanışı ve katkısı.

Araştırmada katılımcılara sorumlu oldukları bölgelerde İl/İlçe MEM düzeyinde nasıl algılandıkları ve beklenen düzeyde katkı sağlayıp sağlamadıklarını araştırmak için iki soru sorulmuştur. Bu tema kapsamında sorulan ilk soruya (*Sizce İl/İlçe MEM yetkilileri RAM'ları nasıl algılıyor?*) alınan yanıtlar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Rehber öğretmenlere göre MEM yetkililerinin RAM algıları

	f	%
Özel gereksinimli öğrencilerle ilgilenen bir kurum	231	100
Rehabilitasyon merkezlerine rapor düzenleyen bir kurum	213	92
Öğrencilere gelişim ve zeka testi uygulayan bir kurum	180	78
Problem davranış gösteren öğrencilerle ilgilenen bir kurum	129	56
Okullardaki rehberlik hizmetlerini destekleyen bir kurum	115	50
Öğrencilere çeşitli konularda bilgilendirmeye yönelik eğitimler veren bir kurum	86	37
Bölgenin ihtiyaç duyduğu konularda araştırma ve proje yapan bir kurum	35	15
Aile-çocuk konularında dokümanlar hazırlayıp yayımlayan bir kurum	32	14
Okullara PDR etkinlikleri, ölçme araçları geliştiren bir kurum	16	7

Tablo 3'e göre katılımcıların tamamının (%100), bağlı buldukları İl/İlçe MEM yetkililerinin RAM'ları "*özel gereksinimli öğrencilerle ilgilenen bir kurum*" olarak algıladıklarını düşündükleri saptanmıştır. Ayrıca katılımcılara göre İl/İlçe MEM yetkililerinin RAM'ları rehabilitasyon merkezlerine rapor düzenleyen bir kurum (%92), öğrenciye gelişim veya zeka testi uygulayan bir kurum (%80), problem davranış gösteren öğrencilerle ilgilenen bir kurum (%56), okullardaki rehberlik hizmetlerini destekleyen bir kurum (%50) olarak algıladıklarını belirtmişlerdir.

RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü Durum Tespiti Anketi'nin "*RAM'lar mevcut yapısı ile İl/İlçe MEM düzeyinde kendisinden beklenen rol ve görevleri yerine getirebiliyor mu?*" sorusuna katılımcılardan %70 oranında hayır, %20 oranında evet ve %10 oranında kısmen yanıtı alınmıştır. Elde edilen bu bulguya göre katılımcıların RAM'ların varolan yapısıyla sorumlu oldukları bölgenin beklentisine uygun görev yapmadığını düşündükleri belirlenmiştir.

Araştırmanın ilk sorusuna yönelik elde edilen bulgular RAM'da görev yapan rehber öğretmenlerin algılarına göre RAM'lar'ın İl/İlçe MEM düzeyinde işlevsel olmadıkları ve İl/İlçe MEM yetkililerinin RAM'ları "*özel eğitim merkezi*" olarak

değerlendirdiklerini göstermektedir. Diğer bir deyişle rehber öğretmenlere göre RAM'lar mevcut yapısı ile sorumlu oldukları bölgenin gereksinim ve istemlerini karşılamamak ve İl/İlçe MEM yetkilileri RAM'ları "özel eğitim merkezi" olarak algılamaktadır.

RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün işlevselliği. Araştırmanın ikinci sorusunda RAM'larda görev yapmakta olan rehber öğretmenlere göre RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün işlevselliği sorulmuştur. Bunun için RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü Durum Tespiti Anketi'nde altı soruya yer verilmiştir. "RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü mevcut haliyle işlevsel mi?" sorusunu katılımcıların %60'ının hayır, %27'sinin kısmen ve %13'ünün ise evet olarak yanıtladıkları belirlenmiştir. Aynı konuda "MEB'in RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'ne verdiği rol ve görevleri nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusunda ise katılımcıların %63'ü kısmen işlevsel bulduğunu, %22'si işlevsel bulmadığını ve %13'ü işlevsel bulduğunu belirtilmiştir. Elde edilen bulgulara göre RAM'da görev yapan rehber öğretmenler RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nü işlevsel bulmamaktadırlar.

Ankette "Görev yaptığınız RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nde hangi görevleri yerine getiriyorsunuz?" sorusuna verilen yanıtlar gösterilmiştir (EK 1). Elde edilen bulgulara göre RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün 1., 2., 3., 5., 8., 11. ve 12. maddelerdeki görevleri daha fazla yerine getirdikleri belirlenmiştir. Diğer bir anlatımla okullar ile eşgüdüm ve işbirliği kurma (%46.8 genellikle ve %30.7 her zaman), yerel hedeflerin belirlenmesinde sorumluluk alma (%35.5 genellikle ve %41.6 her zaman), sorumlu oldukları bölgelerdeki rehber öğretmenler ile toplantı yapma (%25.5 genellikle ve %55,8 her zaman), okullara ziyarete gitme (%30.7 genellikle ve %39 her zaman), öğrencilere bireysel psikolojik destek hizmeti verme (%26.4 genellikle ve %37.7 her zaman), danışmanlık tedbiri hizmeti sunma (%24.2 genellikle ve %50.6 her zaman), tercih danışmanlığı hizmeti sunma (%21.2 genellikle ve %69.7 her zaman) görevlerinin daha fazla yerine getirildiği belirlenmiştir. Katılımcılar bu sorunun 4., 6. ve 9. maddelerindeki görevleri daha az yerine getirdiklerini belirtmişlerdir. Yani rehber öğretmenler, mesleki gelişimi için faaliyet düzenleme (%29.4 ara sıra ve %29.4 genellikle), eğitsel, mesleki ve kişisel-sosyal rehberlik hizmetleri planlama ve yürütme (%29 ara sıra ve %37.7 genellikle), bölgenin gereksinim duyduğu konuları belirleme ve çalışma yapma (%28.1 ara sıra ve %32.5 genellikle) gibi rol ve görevlere ilişkin daha az katkı sağladıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcıların 7. ve 10. maddelere yönelik "Rehberlik hizmetleri ile ilgili yayın hazırlama" "%26.8 nadiren ve 32.5 ara sıra", "Araştırma yapma" maddesine "%26.8 nadiren ve 32.5 ara sıra" şeklinde değerlendirme yaptıkları ve bu konularda düşük düzeyde katkı sunduklarını belirttikleri anlaşılmıştır. Tablo 3 incelendiğinde, MEB'in RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'ne verdiği yedi görevin yerine geldiği ancak beş görevin daha az yerine geldiği belirlenmiştir. Elde edilen bulgular RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün sorumluluk alanındaki eğitim kurumlarının rehberlik servisleri ile eşgüdüm ve işbirliği yapıldığı, RAM'da rehber öğretmenler ile toplantı yapıldığı ve okul ziyaretleri gerçekleştirildiği ayrıca

yerel hedeflerin belirlenmesinde sorumluluk alındığı, RAM'a başvuranlara bireysel psikolojik destek verildiği, danışmanlık tedbiri ve tercih danışmanlığı görevlerinin yerine getirildiği belirtilmiştir. Ancak bölgenin gereksinimlerini belirleme, yayın hazırlama, araştırma yapma görevlerinin sınırlı yapıldığı belirlenmiştir.

Katılımcılara yöneltilen “Görev yaptığınız RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü rehber öğretmenleri kendilerinden beklenen rol ve görevleri yerine getirebilmeleri için hangi konularda hizmet içi eğitime ihtiyaç duyuyorlar?” sorusuna verilen yanıtlar sırasıyla bireyle psikolojik danışma (%61), aile eğitim programı tasarlama (%60), grupla psikolojik danışma (%57), gelişimsel-önleyici rehberlik programları tasarlama (%51), psikoeğitim programı tasarlama (%49), öğretmen eğitimi programı tasarlama (%48), akran yardımcılığı/danışmanlığı programı tasarlama (%43) ve araştırma ilke ve teknikleri (%42) olarak saptanmıştır.

Ankette katılımcılara “Görev yaptığınız RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü, İl/İlçe düzeyinde işbirliği yaptığı kurumlar hangileridir?” soru yönetilmiş sırasıyla valilik/kaymakamlık (%62), üniversiteler (%58), sağlık kurumları (%45), belediyeler (%38), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü (%7), Adalet Bakanlığı/Adliye/Denetimli Serbestlik Müdürlüğü (%5) ve Aile Danışma Merkezleri (%5) ile işbirliği yapıldığı belirlenmiştir. Diğer bir deyişle RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümünün hizmet sunarken valilik/kaymakamlık, üniversiteler, sağlık kurumları ile daha fazla olmak üzere, gereksinime göre farklı kurumlar ile etkileşim kurduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda katılımcıların “Görev yaptığınız RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün temel sorunları nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4

RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün temel sorunları

<i>Temel Sorunlar</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü'nün daha fazla önemsenmesi	188	81
Nicelik olarak personel sayısının yetersizliği	149	65
Nitelikli personel sayısının yetersizliği	147	64
Fiziki mekân sorunu	138	60
Görev tanımının çok kapsamlı olması	128	55
Görev tanımının dışında çalışma sorunu	122	53
Görev tanımının İl/İlçe ihtiyaçlarını karşılayamaması	39	17
Personel hareketliliğinin fazla olması (Atama, görevlendirme)	7	3
Finansal ve ulaşım sorunları (Araç eksikliği)	3	1
RAM'lar ile yerel halk arasındaki iletişim eksikliği	2	1

Tablo 4'e bakıldığında, en yüksek oranda işaretlenen temel sorunun %81 oranla “Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü'nün daha fazla önemsenmesi” olduğu belirlenmiştir. Bu temel sorunu sırasıyla nicelik (%65) ve nitelikli personel sayısının yetersizliği (%64), fiziki mekân sorunu (%60), görev tanımının çok kapsamlı olması (%55) ve

görev tanımının dışında çalışmak durumunda kalınması (%53), görev tanımının il/ilçe ihtiyaçlarını karşılayamaması (%17) durumlarının izlediği anlaşılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre rehber öğretmenlerin RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün görev tanımlarını ve yürüttükleri çalışmaları işlevsel bulmadıkları saptanmıştır. Ayrıca MEB'in RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'ne verdiği on iki görev tanımından yedisinin daha fazla yerine getirildiği belirlenmiştir. Rehber öğretmenlere göre çalışma ortamlarında karşılaştıkları sorunların çoğunlukla Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü'nün daha fazla önemsenmesi, nicelik-nitelik olarak personel sayısının yetersizliği, fiziki mekanın yetersizliği, görev tanımının çok kapsamlı olması, çalışanlardan görev tanımları dışında çalışma beklenilmesi olduğu anlaşılmaktadır. RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü çalışanlarının bireysel-grupla psikolojik danışma ve çeşitli programları tasarlama konularında hizmet içi eğitimlere gereksinim duydukları belirlenmiştir.

RAM ile okul rehberlik servisi ilişkisi. Araştırmanın üçüncü sorusunu ilişkin veri toplamak için RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü ile sorumlu oldukları bölgelerdeki okul rehberlik servisleri ilişkisi incelenmiştir. Bunun için RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü Durum Tespiti Anketinde üç soruya yer verilmiştir.

RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü ile okul rehberlik servisleri arasındaki işbirliği ve eşgüdümü belirlemek için katılımcılara “*Görev yaptığınız RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü ile okullarda görevli rehber öğretmenler arasındaki etkileşimi nasıl değerlendiriyorsunuz?*” sorusu yöneltilmiş, katılımcıların %47'si yeterli, %36'sı kısmen ve %14'ü yetersiz düzeyde bulduklarını belirtmiştir. Bu soruyla katılımcıların yaklaşık yarısının RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü ile okul rehberlik servisleri arasındaki ilişkiyi yeterli bulduğu saptanmıştır.

Katılımcılara “*Görev yaptığınız RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü, üniversiteler ile işbirliği yaparak okullarda görevli rehber öğretmenlere hangi konularda müşavirlik hizmeti sunmalı?*” sorusu yöneltilmiştir. RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün okullarda çalışan rehber öğretmenlere yönelik olarak sunması gereken müşavirlik hizmeti sırasıyla eğitsel, kariyer ve kişisel-sosyal rehberlik hizmeti sunma (%65), bireysel (%62) ve grupla psikolojik danışma yapma (%61), gelişimsel-önleyici rehberlik hizmetlerini kavrama (%59), etkili rehberlik servislerini yapılandırma (%58), psikoeğitim programları tasarlama ve uygulama (%46) konularının olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların düşük oranda belirttikleri müşavirlik konularının ise “E-rehberlik sunum sitemini kullanma” (%17) ve “Sınıf rehberliği etkinlikleri tasarlama ve uygulama” (%26) olduğu görülmektedir.

Katılımcılara bu kapsamda yöneltilen “*Görev yaptığınız bölgede, okullarda çalışan rehber öğretmenler hangi konularda RAM'dan destek talep ediyor?*” sorusuna ilişkin elde edilen bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5

RAM'dan destek istenen konular

	f	%
Özel gereksinimli öğrencilerin tanınması ve gelişmelerinin desteklenmesinde	202	87
Davranış problemleri olan öğrenciler hakkında müşavirlik sunulmasında	155	67
BEP hazırlanmasında	148	64
MEB'in verdiği görevler ile ilgili detaylı bilgiye ihtiyaç duyduklarında	143	62
Yıllık plan hazırlamada	138	60
Bağımlılık, cinsel istismar gibi yerel hedeflere yönelik rehberlik programlarının hazırlanmasında	114	49
Bireysel psikolojik danışma hizmeti sunulmasında	85	37
Dezavantajlı çocuk ve aileler için rehberlik hizmetlerinin planlanmasında	83	36
Ailelere yönelik eğitim programlarının hazırlanmasında	61	26
Ölçme araçlarının uygulanmasında	53	23
Gelişimsel-önleyici psiko eğitim programları hazırlanmasında	44	19
Suriyeli öğrencilerin rehberlik hizmetlerinin planlanmasında	39	17
Sınıf rehberliği/grup rehberliği programının hazırlanmasında	32	14
Okullarında ihtiyaç analizlerinin yapılmasında	30	13
Akran yardımcılığı (akran danışmanlığı/arabuluculuk) programlarının hazırlanmasında	26	12
Danışmanlık tedbiri ve adli olaylar/Krize müdahale	4	2
Rehberlik Hizmetleri yönetmeliğinin net açıklama yapmadığı durumlarda destek	2	1

Tablo 5 incelendiğinde katılımcılara göre okullarda çalışan rehber öğretmenler RAM'dan en fazla “*Özel gereksinimli öğrencilerin tanınması ve gelişmelerinin desteklenmesi*” (%87) konusunda destek istemektedir. Bunu sırasıyla davranış sorunları olan öğrenciler hakkında müşavirlik sunulması (%67), BEP hazırlanması (%64), MEB'in verdiği görevlerle ilgili ayrıntılı bilgiye gereksinim duyulması (%62), yıllık plan hazırlanması (%60), yerel hedeflere yönelik rehberlik programlarının hazırlanması (%49) konularının izlediği anlaşılmaktadır. Katılımcılara göre okullarda çalışan rehber öğretmenlerin RAM'dan en az destek beklediği konuların sırasıyla sınıf rehberliği/grup rehberliği programının hazırlanması (%14), okullarında ihtiyaç analizlerinin yapılması (%13), akran yardımcılığı programlarının hazırlanması (%12), danışmanlık tedbiri ve krize müdahale (%2), Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin anlaşılır açıklama yapmadığı durumlarda destek (%1) olduğu belirlenmiştir.

Bu başlıkta elde edilen bulgular, RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü ile okul rehberlik servisleri arasında orta düzeyde etkileşim olduğunu göstermektedir. Ayrıca RAM'ların okullarda çalışan rehber öğretmenlere eğitsel, kariyer ve kişisel-sosyal rehberlik hizmeti sunma, bireysel-grupla psikolojik danışma, gelişimsel-önleyici rehberlik programları tasarlama, etkili rehberlik servislerini yapılandırılmaları için müşavirlik hizmeti sunmalarının gerektiği ancak okullardan daha çok özel eğitim alanında destek istediği belirlenmiştir.

İşlevsel RAM için öneriler. Araştırmada RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümünün işlevselliği için bir kapalı uçlu ve bir açık uçlu soru sorulmuştur. “*Görev*

yaptığınız RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün işlevselliği için önerileriniz nelerdir?" sorusuna katılımcıların verdiği cevaplar Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6.

RAM Rehberlik Hizmeti Bölümü'nün işlevselliği için öneriler

	f	%
Lisansüstü eğitim olanakları/üniversitelerden sertifika fırsatları sunulmalı	192	83
Özlük hakları iyileştirilmeli	175	76
Görev tanımı yeniden düzenlenmeli	165	71
MEB psikolojik danışmanlara hizmet-içi eğitimler düzenlemeli	158	63
Üniversitelerden RAM'lara danışman akademisyen atanmalı	134	58
Yeterli sayıda personel atanmalı	56	24
RAM'da özel eğitim değil psikolojik danışmanlık hizmeti öne çıkarılmalı	44	19
RAM'a ait ulaşım araçlarının olmalı	37	16
RAM'lara uzmanlaşmış (yüksek lisans yapmış) rehber öğretmenler atanmalı	21	9
Fiziki çalışma koşulları iyileştirilmeli	14	6
Özel Eğitim Bölümü RAM'lardan ayrılmalı	3	2

Tablo 6'ya bakıldığında, katılımcıların önerileri arasında en fazla "*Lisansüstü eğitim olanakları/üniversitelerden sertifika fırsatları sunulmalı*" önerisinin olduğu (%83) görülmektedir. Bu öneriyi sırasıyla özlük hakları iyileştirilmeli (%76), görev tanımı yeniden düzenlenmeli (%71), hizmet-içi eğitimler düzenlemeli (%63) ve üniversitelerden RAM'lara danışman akademisyen atanmalı (%58) önerilerinin izlediği belirlenmiştir.

Ankette açık uçlu olarak katılımcılara sorulan "MEB'in güncel ihtiyaçlarını karşılamak için sizden RAM'ları yapılandırmanız istenilseydi, yeni RAM yapılanması için neler önerirdiniz?" sorusuna katılımcıların özen gösterdikleri ve 226 katılımcının yanıt verdiği belirlenmiştir. Açık uçlu soruya yanıt veren 80 katılımcı RAM'larda fiziki mekanın iyileştirilmesini, 79 katılımcı hizmet içi eğitimler ile çalışanların nitelikli duruma getirilmesini, 71 katılımcı özlük haklarının iyileştirilmesini, 58 katılımcı Özel Eğitim Bölümü'nün RAM'lardan çıkartılıp ayrı bir kuruma dönüştürülmesini, 48 katılımcı RAM personelinin atama koşullarının düzenlenmesini ve 40 katılımcı personel sayısının niceliksel olarak artırılmasını önermişlerdir. Katılımcıların anketin iki sorusuna verdikleri yanıtlar birlikte ele alındığında, işlevsel RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü için hizmet içi eğitimler ile rehber öğretmenlerin nitelikli duruma getirilmesi, çalışanların özlük haklarının iyileştirilmesi ve görev tanımının yeniden düzenlenmesinin önerildiği anlaşılmaktadır.

231 katılımcının RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü Durum Tespiti Anketi'ne verdikleri yanıtlar genel olarak ele alındığında, RAM'ların mevcut yapısı ile sorumlu oldukları bölgenin gereksinim ve istemlerini karşılayamadığı, rehber öğretmenlerin algılarına göre İl/ilçe MEM yetkililerinin RAM'ları "özel eğitim merkezi" olarak

gördüğü, RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün işlevsel görüldüğü ancak RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'ne nicelik-nitelik olarak yeterli personel atanmadığı, MEB'in verdiği görevlerin çoğunlukla yerine getirildiği belirlenmiştir. Ayrıca RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü ile okul rehberlik servisleri arasında orta düzeyde etkileşim bulunduğu, okullarda çalışan rehber öğretmenlerin RAM'lardan özel eğitim alanı ile ilgili destek isteminde buldukları, daha işlevsel RAM'lar için hizmet içi eğitim verilmesi, çalışanların özlük haklarının iyileştirilmesi, nicelik-nitelik olarak personel sayısının artırılması ve RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün görev tanımının düzenlenmesinin önerildiği bulgularına ulaşılmıştır.

RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümünün İşlevselliği ile İlişkili Nitel Bulgular

RAM'da görev yapmakta olan 27 katılımcının RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün işleyişine yönelik deneyimlerini ve bölümün işlevselliğine ilişkin değerlendirmelerini anlamak/inceleme amacıyla gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda elde edilen nitel veriler dört ana temada (RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün işleyişi, performans değerlendirme, işleyişi aksatan unsurlar ve yapılandırma için öneriler) gruplandırılmış ve özetlenmiştir (EK 2). Elde edilen bulgulara göre dört ana tema ve dört ana temanın alt temaları şunlardır:

1. *Ana Tema:* RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün işleyişi teması dört alt temada gruplandırılmıştır. Bunlar: Rutin işleyiş ve planlama-programlama hizmetleri, MEB'e yönelik hizmetler, RAM Özel Eğitim Bölümü'ne yönelik destek hizmetleri ve farklı kurumlara yönelik çalışmalar.

2. *Ana Tema:* Performans değerlendirme teması dört alt temada gruplandırılmıştır. Bunlar: Mesleki yetkinlik, alana katkı düzeyi, iş doyumunu ve yapılan işi anlamlandırma.

3. *Ana Tema:* İşleyişi aksatan öğeler teması yedi alt temada gruplandırılmıştır. Bunlar: Personel sayısı, özel eğitim önceliklidir algısı, bütçe, görev tanımındaki belirsizlik, mesleki yetersizlik, yönetim desteği ve bürokratik yazışmalar.

4. *Ana Tema:* Yapılandırma için öneriler beş alt temada gruplandırılmıştır. Bunlar: Mesleki yetkinliklerinin artırılması, rehberlik hizmetlerinin farklı dallara ayrılması, RAM'a atanma koşullarının güncellenmesi, personel sayısının artırılması, rehberlik ve özel eğitim birimlerinin birbirinden ayrılması.

RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün işleyişi. Bu ana temada elde edilen bulgular *MEB'e yönelik hizmetler, rutin işleyiş ve planlama-programlama hizmetleri, RAM Özel Eğitim Bölümü'ne yönelik destek hizmetleri ve farklı kurumlara yönelik çalışmalar* adı verilen dört alt tema altında toplanmıştır. Katılımcılar ifadelerinde çoğunlukla MEB'e yönelik gerçekleştirdikleri hizmetleri vurgulamış ve bu kapsamda özellikle okullarda görev yapan rehber öğretmenlere sundukları müşavirlik ve hizmet içi eğitim çalışmalarını yoğunlukla dile getirmişlerdir. Katılımcıların bazıları bu durumu şu şekilde belirtmiştir:

“Müşavirlik bizim asli görevimiz, yönetmelikte bizden beklenen bir durum; hani kendi bölgelerimizdeki okulları ziyaret etmemiz ve okullarda çalışan rehber öğretmenlere destek olmamız ana görevimiz, asli görevimiz.” (K19).

“...Onun dışında çok sayıda okulumuz var ve bununla ilgili de çok sayıda eğitim talebi alıyoruz, bir planlama doğrultusunda bütün okullara gitmeye çalışıyoruz.” (K11).

“...şu anda çalıştığım kurum adına konuşmam gerekirse RAM’in en etkili yaptığı iş müşavirlik işidir diyebilirim ve bence de yani benim fikrim de yapılması gereken bir RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümünün sorumluluğunda olan en önemli iş okullara yaptığı müşavirlik işidir.” (K18).

MEB’e yönelik hizmetler alt teması altında müşavirlik ve hizmet içi eğitim çalışmalarının yanı sıra okul ziyaretleri, veli ve öğrencilerle bireysel görüşmeler ve seminer çalışmaları, rehber öğretmeni olmayan okullara PDR hizmetlerinin ulaştırılması, okullar tarafından yönlendirilen öğrencilere bireyle psikolojik danışma hizmeti sunulması gibi çalışmalar yürüttüklerini de belirtmişlerdir. Katılımcılar ayrıca cinsel taciz, intihar, travmatik yaşantı, doğal afet gibi kriz durumlarında hizmet talep etmek için akla gelen ilk kurum olduklarını ve bu yolla sıklıkla okulların krize müdahale ve psikososyal destek programları düzenlediklerini vurgulamışlardır. İlgili konulara ilişkin katılımcı ifadelerinden bazıları aşağıda sunulmuştur:

“Okullarla irtibat halindeyiz sürekli, onlar kriz anı yaşadıklarında rehber öğretmeni olmayan okullar bizi çağırıyorlar, işte okullarına bizzat giderek onlara destek veriyoruz ve o konuda neler yapılabileceğini ya da işte bildirilmesi gereken bir şey varsa tutanak tutmaları vs. işte neler yapacağımızı açıklıyoruz.” (K8).

“Önemli bir iş alanımız da görev ve sorumluluk alanımız da sorumlu olduğumuz ilçedeki krize müdahale merkezi de aslında biziz. Herhangi bir cinsel istismar, intihar ya da buna benzer bir travmatik durum oluştuğunda gerekli psiko-sosyal hizmetleri verecek en yetkili kurum biziz. Bölgedeki ilgili kurum ve kuruluşlar ve halkın da aklına bu gibi durumlar olduğunda hemen biz geliyoruz.” (K20).

“Rehberlik bölümünde okullardan gelen, psikolojik danışma amaçlı gelen öğrencileri inceliyoruz, görüşüyoruz onlarla, gerek görürsek sevk ediyoruz, görmezsek tekrar randevuyla devam ediyoruz.” (K11).

Katılımcıların bir bölümü ise son dönemlerde özellikle MEB’nin RAM’lerden beklentilerinin artması ile proje çalışmaları ya da okul PDR hizmetlerinin değerlendirilmesine yönelik araştırma uygulamalarının yapılmaya başladığını vurgulamıştır. Katılımcılardan biri bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir:

“MEB RAM’lerden belli başlı projeler, araştırmalar istiyor... MEB bu açıdan son 2-3 yıldır iyi noktada diye düşünüyorum. Ben kuruma ilk atandığımda başka bir müdür vardı. Hep şunu tartıştık hani kurumun adı Rehberlik Araştırma Merkezi ama biz hiçbir araştırma yapmıyoruz. Ne yapıyoruz biz burada? Özel eğitim incelemesi yapılıyor ve birkaç görüşme gelirse o yapılıyor. Ama elimizde 50 bin öğrenci var çok büyük bir kitle... Bir anket yapıyoruz 5000 kişi mesela. Analizini yapıyoruz bunların... O anlamda iyi bir yerdeyiz... Çalışmalar daha bilimsel oluyor, daha keyif verici oluyor. En azından bir şey söylüyoruz ve bunun nedenini söyleyebiliyoruz. Okul müdürüne, öğretmene bakın şundan kaynaklı diyebiliyoruz.

Bu benimsendi, güzel oldu. Biraz yavaş yavaş adına layık şekilde çalışmaya başladı RAM diye düşünüyorum.” (K22).

Katılımcıların birkaçı ise MEM bünyesindeki komisyon ve toplantılara katılma, özellikle yaz döneminde tercih ve kariyer danışmanlığı hizmeti sunma, Bilim Sanat Merkezleri ile ilgili çalışmalar yürütme gibi etkinliklerinde bulduklarını belirtmişlerdir.

“Yani RAM’ları... Şöyle söyleyeyim. Çok yönlü çalışıyoruz. Yani çünkü eğitimin her kademesinde işte okul öncesinden tutun da lise sona kadar hem sürekli düzenli çalışmalarımız var hem de dönemsel çalışma... Mesela dönemsel nedir? İşte lise öğrencileri için üniversite tercihleri ortaokul öğrencileri için bir üst kurum tercihleri...” (K24).

Katılımcıların sundukları hizmetler kapsamında belirttikleri bir diğer çalışma alanı günlük işleyiş kapsamında yaptıkları görevler ve planlama, programlama ile ilgili hizmetlerdir. Bu alt tema kapsamında katılımcılar rehber öğretmenlere sunulacak hizmet içi eğitim programlarının planlanması, proje ve araştırma çalışmalarının tasarlanması, yöneticilere, velilere ya da öğrencilere yönelik yürütülecek etkinliklerin programlanması, rehber öğretmenlerin yararlanabileceği bilgilendirici materyallerin hazırlanması, ilgili materyallerin yayına hazırlanma işlemlerinin yürütülmesi, yıllık çerçeve programlarının hazırlanması gibi çalışmalar gerçekleştirdiklerini vurgulamışlardır.

“Rehberlik hizmetlerinde sorumlu olduğum görevler; kriz durumlarında görevliyim, psiko-sosyalden görevliyim, psikolojik danışmalardan görevliyim, müşavirlikten görevliyim, okulun rehberlik hizmetlerinin yürütülmesindeki müşavirlikten görevliyim, proje hazırlamaktan görevliyim, yayın hazırlamaktan görevliyim, kurumun sitesini düzenlemekten görevliyim, ilçe milli eğitim müdürlüğünün il milli eğitim müdürlüğünün yaptığı projelerden görevliyim.” (K21).

“Ayrıca web sitemizde okullarda çalışan rehber öğretmenlerin kullanabileceği materyalleri hazırlamak mevcut materyalleri yeni gelişmelere ve yeni ihtiyaçlara göre güncellemek yayınlamak gerekirse bunları çoğaltmak ve okullardaki rehber öğretmenlerle paylaşmak, bu materyallerin kullanımı ile ilgili gerekli eğitimleri okuldaki rehber öğretmenlere vermemiz gerekiyor.” (K20).

Katılımcıların büyük bölümünün anlatımında sıklıkla belirtilen bir diğer hizmet alanı RAM Özel Eğitim Bölümü’nde görevlendirilme nedeniyle yürütülen çalışmalarla ilgilidir. Katılımcılar, RAM’larda çalıştıkları sürenin herhangi bir evresinde, personel yetersizliği nedeniyle RAM Özel Eğitim Bölümü’nde çalıştıklarını ve bu süre içerisinde kuruma başvuruda bulunan öğrencilerin eğitsel performanslarının değerlendirilmesi, değerlendirmelerin raporlaştırılıp resmi işlemlerin yürütülmesi gibi görevleri de gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. Bu durumu katılımcılardan bazıları şu sözlerle belirtmiştir:

“Ben 9 yıldır RAM’da çalışıyorum neredeyse yarısı özel eğitim bölümünde geçti personel yetersizliğinden dolayı. Genelde özel eğitim için gelen öğrencilerle

ilgilileniyoruz, performanslarını alıyoruz. Onun dışında da eğitim öğretim yılı boyunca rehber öğretmeni olmayan köy okulları olsun, kasaba okulları olsun ve yahut merkez okulları olsun oralara seminerlere falan gidiyoruz.” (K12).

“Şimdi RAM’ da bir günümüz, tabii bu hizmette bulunduğunuz bölüme göre değişiyor. Ben bir yıldır kadrodaki ihtiyaçtan dolayı RAM’da Özel Eğitim Bölümü’ne katkı sağlıyordum. Biz Özel Eğitim Bölümü’nde biliyorsunuz farklı engel gruplarındaki ve yaş gruplarındaki danışmanlara performanslarına standart formlarla ölçümleri değerlendirmeleri, evet alıyoruz. Genelde bizim bulunduğumuz ilçede bu Performans alımları günde en fazla iki ya da üç performans alımımız oluyor. Cuma günleri kurul günümüzdür...” (K24).

Katılımcıların bir kısmı ise sundukları hizmetlerin yalnızca okullar ve MEB ile sınırlı kalmadığını, farklı kurumlara yönelik hizmetler de sunduklarını belirtmişlerdir. Bu kapsamda özellikle Adalet Bakanlığı ile eşgüdümlü olarak yürütülen danışmanlık tedbiri çalışmalarının kendileri tarafından yürütüldüğünü dile getirmişlerdir. Katılımcılardan biri sunulan bu hizmeti şu şekilde dile getirmiştir:

“Danışmanlık Tedbiri dosyaları geldiğinde ciddi bir çalışmamız oluyor. Şöyle ki bunların çok randımanlı, zamanlı ve sistematik bir şekilde incelenmesi ve yapılan programların da günü gününe uygulanması, uygulamaların takip edilmesi, mahkemenin öngördüğü sonuçlara ulaşmak için gerekli müdahalelerin yapılması gerekiyor. Bu müdahalelerin planlanması süreci var. Dolayısıyla, bu da danışmanlık tedbiri dosyası bize ulaştığında bizim için sürekli takip edeceğimiz bir süreç oluyor.” (K19).

Adalet Bakanlığı’nın yanı sıra katılımcıların birkaçı sosyal hizmet, belediyeler, üniversiteler, emniyet, halk eğitim merkezi, cezaevi, Gençlik Spor İl Müdürlüğü, Samsun Lösemeli ve Kan Hastalıklı Çocuklar Derneği (LÖSAM) gibi farklı kuruluşlarla ortak çalışmalar yürüttüklerini ya da bu kurumlara hizmet sunduklarını belirtmişlerdir. Hizmet sundukları kitlenin yalnızca öğrencilerden oluşmadığını dile getiren bazı katılımcılar ise; kurum olarak tanınırlıkları arttıkça MEB dışındaki kanallar aracılığıyla kendilerine ulaşan bireylere, psikolojik danışma ya da kariyer danışmanlığı gibi hizmetler de sunduklarını vurgulamışlardır.

“...biz diğer kurumlarla da çok çalışıyoruz, dediğim gibi biz tam merkezindeyiz, sadece Milli Eğitim olarak bunu düşünmememiz lazım, Milli Eğitim bizim bir bölümümüz. Biz mesela Diyanet İşleri Başkanlığı’yla da, geçen gün İl Müftülüğü bizi bir projeye ortak etti, Gençlik Spor İl Müdürlüğü mesela bir projeye de geçen yıl onlarla da bir proje yaptık, belediyeyle çalışıyoruz, Halk Eğitim’le çalışıyoruz, kurslardan bizden yardım alıyorlar, onun için ildeki diğer kurumlara da katkı sağlıyoruz biz, sadece Milli Eğitim alanında değil.” (K10).

“Eğer görünür bir RAM iseniz ki biz psikolojik danışma veren, halka psikolojik danışma sunabileceğimiz ücretsiz olarak bunu yapabileceğimiz bir kurum olduğumuzu bas bas bağırarak duyuruyoruz... Bize gelen danışma almak isteyen kişilerin sayısı da bu çalışmaların sonucunda ciddi bir şekilde artış gösterdi, hala yeterli olduğunu düşünmüyorum ama en azından kapıyı çalıp ben danışma almak istiyorum diyen kişilerin sayısı arttı.” (K20).

Performans değerlendirme. PDR hizmetlerinin değerlendirilmesi teması altında *mesleki yetkinlik, alana katkı düzeyi, iş doyumu ve yapılan işi anlamlandırma* olarak adlandırılan dört alt tema yer almaktadır. Mesleki yetkinlik açısından katılımcıların kendilerini düşük ve iyi olmak üzere iki grup düzeyinde belirttikleri görülmektedir. Ancak katılımcıların çoğunluğunun RAM'larda hizmet sunmak için düşük düzeyde mesleki yetkinliğe sahip olduğunu düşündüğü belirlenmiştir. Buna ilişkin bazı katılımcı ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Rehberlik açısından yeterli değil. Biz de yeterli değiliz, daha iyi olabiliriz belki. Kendimizi geliştirmemiz gerekir diye düşünüyorum. Çünkü konu başlığı çok fazla. Alan, okul çok fazla öğrenci, gitmemiz görüşmemiz gereken veli çok fazla...” (K22).

“Ben okulda rehber öğretmen olarak çalışırken RAM'ları çok gözümde büyütüyordum. Okulda çalışan bir rehber öğretmen olarak görev yaparken RAM'daki personeli çok eğitilmiş olarak algıladım; RAM'ları çok değişik araştırmalar, derinlemesine araştırmalar yapılan bir yer olarak algılıyordum. Ama RAM'a geldiğimde böyle olmadığını gördüm. Bir kere düşünsenize tek personel benim; ne yapacağım diyorum sürekli.” (K18).

Alana katkı düzeyi alt teması incelendiğinde katılımcıların görüşlerine bağlı olarak yeterli, orta düzeyde/geliştirilmeli ve yetersiz olmak üzere üç alt temanın ortaya çıktığı belirlenmiştir. Buna göre alana sunulan katkıları yeterli veya orta düzeyde/geliştirilmeli olarak belirtenlerin sayısının alana olan katkı düzeylerini yetersiz olarak belirtenlerden daha az olduğu anlaşılmaktadır. Bir başka deyişle alana katkı düzeyi çoğunluk tarafından yetersiz olarak dile getirilirken daha az sayıda katılımcı ise yeterli veya orta/geliştirilmeli şeklinde bir değerlendirme yapmıştır. Elde edilen bulgulara ilişkin bazı katılımcıların görüşleri şöyledir:

“Yani şöyle söyleyeyim RAM'lar araştırma merkezleri ama çok araştırma merkezlerine uygun araştırmalar yapamıyorlar, bu yüzden çok bir etkisi var mı benim gördüğüm kadarıyla yok diye düşünüyorum. Yani katkı olarak, yani sadece öncülüğü yapılıyor rehberlik öğretmenlerinin ve rehberlik öğretmenlerinin müşavirlik yapabildiği ya da işte bilgi alabildiği, destek verebildiği bir kurum olarak görüyorum, tek desteği bu olarak düşünüyorum. Bunun sebebi daha çok özel eğitime yönelmemiz diye düşünüyorum. Rehberliğin kendi alanına ait araştırmalar yapamaması ya da bununla ilgili projeler gerçekleştirmekte zorlanması, vaktimizin olmaması bununla ilgili.” (K8).

“Yani yetişemiyorsun yapamıyorsun. RAM'ların donanımını insan olarak, materyal olarak artırmadığımız bilgi olarak güçlendirmedığımız sürece hiçbir zaman yeterli olamayız. Çünkü beklenti çok fazla.” (K21).

“MEB'e katkı sağlıyor mu bilemiyorum ben birilerine katkı sağlıyor onu iyi biliyorum. Nereden biliyorum çünkü bizim RAM'ımızın kapısının önünde sırayla rehabilitasyon merkezinin elemanları otururlar. Değerlendirme yaptığınız insanlar dışarıya çıktığında ellerinde varsa eğer bir zarf hemen üzerine üşüşürler. Bu neyi gösteriyor. Evet, siz birilerine katkı sağlıyorsunuz ve kime faydalı olduğunuzu orada gösteriyor. MEB'in ilgilendiği şey bu özel eğitim öğrencilerinin, kaynaştırma öğrencilerinin yerleştirilme istatistikleri. Çocuklar

yerleştirilmişse bu tamam. Eğer bu fayda olarak nitelenecekse fayda oluyor. Ama rehberlik açısından baktığımızda okullara gitmem gerekiyor, arıyorlar gidiyorum. Ama bu yeterli mi hayır değil. Çünkü benim yeterli elemanım yok.” (K6).

Bunların yanı sıra katılımcıların iş doyumlarına ilişkin değerlendirmeler yaptıkları saptanmıştır. Buna göre psikolojik danışmanların iş doyumlarını düşük, yüksek ve memnun/mutlu olarak üç grupta belirttikleri anlaşılmaktadır. Memnun/mutlu olarak belirtilen iş doyumunda belirtilmek istenenin okulda çalışmaya oranla RAM’da çalışmanın daha iyi olmasının olduğu katılımcıların açıklamalarından anlaşılmaktadır. Veriler incelendiğinde iş doyumunu yüksek ve düşük olarak ifade edenlerin mutlu/memnun olarak ifade edenlere göre daha az sayıda oldukları anlaşılmaktadır. Buna göre iş doyumunun katılımcılar tarafından yüksek ya da düşük olarak belirtilmekten çok, RAM’da çalışmanın okullarda çalışmaya oranla memnun eden bir durum olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Elde edilen verilere ilişkin bazı katılımcı ifadeleri aşağıda belirtilmiştir:

“Bir de orada [okulda] artık ne iş yaptığımı sorgular duruma gelmiştim. Psikolojik danışma adına hiçbir şey yapmıyorduk zaten ama RAM’da fazla fazla yaptığım bir iş. RAM’da çalışmaya başladıktan sonra psikolojik danışman olduğumu hissetmeye başladım. Okulda çalışırken böyle bir şey yoktu. Hep disiplin problemleri ile uğraşıyordum.” (K20).

“Öncelikle kişisel gelişimimi sağlamak açısından çok önemli bir kurum olarak değerlendiriyorum ben, bunun dışında mesleki doyum, yeterliliğimi sunabilme, insanlara ulaşabilme açısından kolaylık sağlayabilme açısından bana keyif veren bir yer. O yönden mutlu hissettiriyor beni, memnunum yani.” (K7).

“Çok iyi hissediyorum. Gerçekten... Çok ciddi anlamda mutluyum ve verimliyim. Hani yaptığımız işin karşılığını alıyoruz.” (K2).

“Birçok RAM’da özel eğitimci yok, sadece PDR’ciler üzerinden gidiyor. Yapılması gereken, öncelikli özel eğitim görülüyor. Çünkü kurumlar bekliyor, öğrencinin mağduriyeti var, eğitim alması gerekiyor. O tamamlanması gereken bir alan, diğer, rehberlik ise göz ardı edilen, idare edilebilir gibi bakılan bir alan.” (K22).

Yapılan işlerin değerlendirilmesine ilişkin anlamlandırma alt teması katılımcıların yaptıkları işe yönelik metaforik algılarına dayanmaktadır. Buna göre katılımcıların neredeyse tamamı işini bir metaforla belirtmiştir. Bunlar çoklu priz, su dolu bardak, transformers, debisi düşük akarsu, kıymeti bilinmeyen kıymetli taş, makine mühendisi, gel-git, joker, bukaemun, güneş, yarış atı ya da kaplumbağa, okyanus, sonsuzluk, engelli atletizm yarışçısı, havanda su dövmek, aspirin, kariyer şoku, fırtınalı deniz, MEB’in bel kemiği, karınca ve kum saati olarak belirlenmiştir. Örnek olarak ifade edilen metaforların içerikleri ele alındığında çoğunlukla olumsuz anlamlara sahip oldukları belirlenmiştir. Bununla birlikte çok az sayıda olumlu metaforun da dile getirildiği anlaşılmaktadır. Örnek olarak verilen metaforlara ilişkin psikolojik danışmanların açık ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Karınca düşünelim karıncanın sırtında bir yük var, büyük bir yük. Her şeye rağmen kendinden kat kat, 60 kat fazla yükü de taşıyabiliyor, bu şekil.” (K11).

“Şimdi rehber öğretmenler benim düşünceme göre Milli Eğitimin bel kemiği hani RAM’lardaki rehber öğretmenler de rehberliğin bel kemiği... Şimdi 2023 vizyonunda da genel olarak görülen çalışmalar bizim alana yönelik çalışmalar, bu çalışmaların 2023 vizyonu etkili olabilmesi için bizlerin de etkili bir şekilde çalışması gerekiyor. O yüzden bel kemiği olarak düşünüyorum.” (K12).

“Metafor ile ilgili ben fırtınalı denize benzetirim. Çünkü bizde atanan arkadaş, herkes söylemiştir bunu, özel eğitim bölümünde çalışıyor. Ben rehberlik hizmetleri bölüm başkanım, biz 4 arkadaş kaldık ama bir arkadaş tanılamaya gitti, bir arkadaş psikoöğitime gittiği için mecburen bütün işleri ben yürütmek zorunda kaldım son aylar biraz yoğundu diyebilirim. Bizim bölümdekilerin özel eğitime kaydırılması, özellikle PDR bölümünde çalışmaları aksattığını düşünüyorum.” (K13).

“Başa da söyledim az önce durumu değil de çalışma şartları gel git gibi. Düzenli bir şey yok yani sistematik değil. Anlık bir yoğunlaşma oluyor bazen de çok sakin geçebiliyor. Ama çok ender sonuçta kendi bölgeden bahsedeyim; elli sekiz tane rehber öğretmen olmayan okulumuz var. Çok büyük bir kesim bu okullara çok sık gitmemiz gerekiyor. Seminer oluyor, kriz durumu oluyor, okulun baş edemediği problemler oluyor o noktalarda çok fazla yardımımıza ihtiyaç duyuyorlar ve bizden yardım istiyorlar, zamanımızın bir çoğunu da oralarda geçiriyoruz. Arta kalan zamanlarda proje hazırlamakmış, psikolojik danışmamış RAM’da zaman geçirdiğimizde onlarla.” (K21).

İşleyişi aksatan öğeler. Elde edilen verilere göre işleyişi aksatan öğeler teması personel sayısı, özel eğitim önceliklidir algısı, bütçe, görev tanımındaki belirsizlik, mesleki yetersizlik, yönetim desteği ve bürokratik yazışmalar olmak üzere yedi alt temadan oluşmaktadır. Personel sayısı alt temasına göre katılımcıların hemen hemen hepsi Rehberlik Hizmetleri Bölümü’nde yapılması gereken işler açısından personel sayısının çok az olduğunu belirtmişlerdir. Burada söylenen RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü’ndeki personel eksikliğinin nedeni temelde rehber öğretmenlerin RAM Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü’ne görevlendirilmelerinden kaynaklanmaktadır. Buna ilişkin bazı katılımcıların söyledikleri şöyledir:

“Çok az personel gelir rehberliğe hatta tek başıma yürüttüğüm de olur. En fazla bir kişi koparabilirim özel eğitimdeki rehber öğretmenlerden. 9 kişiyiz. 7 kişi onlar 2 kişi biz olarak çalışıyoruz. Psikolojik danışman olduğu halde özel eğitimde çalışan 3 kişi var. 4 tane de özel eğitim öğretmeni var.” (K5).

“Şöyle aslında görevler güzel tanımlanmış eğer yeterli personel olsa çok güzel. Mesela diyor ki rehber öğretmen olmayan okullarda RAM yapsın RAM baksın diyor. Seminerlerini, veli eğitimlerini vs çok güzel. Ama RAM’da 2 kişi var 52 okula! Bir dönemde 1 okula 1 kere gidebildim...” (K3).

“...bakıyoruz mesela okulda çalışan arkadaşlar RAM’da çalışmak istemiyorlar. Bunun en önemli sebepleri de özlük hakları, çalışma saatleri. Hani bir fark yok, okulda çalışma ile RAM’da çalışma arasında. Bu bir dezavantaj. Gelmek istemiyorlar, birçok RAM bunun problemini yaşıyor. Özel eğitimciler zaten

gelmiyorlar. Onlarda da ciddi bir ek ders ödemesi kaybı var. Okulda çalışan ile RAM’da çalışan arasında fark var. Onlar zaten gelmediği için hep rehber öğretmenler üzerine kalıyor yük. Rehber öğretmenler geldiği zaman da hep özel eğitimde çalıştıkları için de mecburen kadro doluyor ama gelen de hep özel eğitimde çalıştığı için ondan dolayı da PDR hizmetleri hep bir ikinci planda kalıyor.” (K22).

Katılımcıların hemen hemen hepsinin özel eğitimin öncelikli olduğuna ilişkin algılarının olduğu ve RAM’larda özel eğitim bölümünün işlerinin öncelikli görüldüğüne ilişkin görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Buna göre az sayıda katılımcı da Rehberlik Hizmetleri Bölümü’ne ilişkin algının olumsuz olduğunu belirtmektedir. Yanı sıra katılımcıların birçoğu Özel Eğitim Bölümü’nde nitelikli olmamalarına, yetkinliklerinin bulunmamasına rağmen görevlendirildiklerini ve özel eğitim için çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bu konuya ilişkin bazı görüşler aşağıda belirtilmiştir:

“Çünkü şöyle bir bakış açısı var, öyle bir imaj bırakmışız... Ofis personeliyiz, çayımızı kahvemizi içiyoruz bilgisayarın başında sohbet ediyoruz zaman geçiriyoruz. Halbuki biz gerçekten çok yoğun çalışıyoruz. Eğitimlerimiz olsun, okul ziyaretlerimiz olsun, rehber öğretmeni olmayan okullara ziyaretlerimiz ve eğitimlerimiz görüşmelerimiz, öğrenci ve veli görüşmelerimiz, danışmanlık tedbirlerimiz, okullara yaptığımız müşavirliklerimiz ve saire. Bizim zaten en temel sorunlarımızdan biri özel eğitimin hep ilk adım olması, öncelik taşıması. Yani bize oda koltuk ya da fiziki koşullar her anlamda tahsis edilirken PDR hep her anlamda geri planda tutuluyor.” (1).

“Psikolojik danışmanlar ilk atandıklarında RAM’a atandıklarında rehberlik adına uzmanlaşacaklarını düşünürler ama bir anda özel eğitimin içinde bulurlar kendilerini. Oysaki bizim üniversitede bir teorik ders dışında bir uygulamamız yok. Arkadaşlar bir ay görüşmeleri izlerler, almayı öğrenirler falan işte onların bir süreçleri var işleme diye. Çok hayal kırıklığı hatta bazen arkadaşların istifa sürecine geldiklerini bile görebiliyorum.” (K3).

“Ben 9 senedir RAM’dayım. Bunun 7 senesini özel eğitimde geçirdim. Biraz zor bir süreçle rehberlik bölümüne geçtik iki arkadaş. Bir özel eğitim öğretmeni ne yapıyorsa aynı yapıyorduk. Özel gereksinimli çocukların performans alımını yapıyorduk. Bu bizim eğitimini almadığımız bir şeydi. Aslında burada sizden ziyade size bu şekilde görevlendirenlerin kendilerine dönmeleri lazım. Bu niteliğe bu yeterliğe sahip değiliz. Nasıl ki bir özel eğitim öğretmeni bizim işimizi yapamayacaksa bizim de durumumuz aynı şekilde...” (K5).

“Özel eğitimde çalıştığım zaman kendimi çok rahatsız hissediyorum ben açıkçası. Sanki bir başkasının alanına müdahale ediyormuş ve kendime ihanet ediyormuş gibi hissediyorum. Haddim değil çünkü bence benim, 4 yıl eğitimini alan arkadaşlara haksızlık olabileceğini hissediyorum, o yüzden performans almada ben geri durdum açıkçası.” (K23).

Özellikle MEB tarafından RAM’ların düzenli olarak proje üretmesinin istenmesi, RAM’a bağlı bütün okullara hizmet götürülmesinin gerekliliği yanı sıra yapılacak çalışmalar için paydaşlara yapılacak ziyaretler de ele alındığında katılımcıların çok büyük bir çoğunluğu bütçe desteğine gereksinim duyduklarını belirtmişlerdir. Bu desteğin yanı sıra fiziksel koşulların düzeltilmesi ve ortamların

çalışmalara uygun duruma getirilmesi gerektiğine ilişkin görüşler sunulduğu anlaşılmaktadır. Bunlara ilişkin bazı katılımcı ifadeleri şöyledir:

“Çalıştığım yerden işte yaklaşık bir saat uzaklıkta olan köy okulları var ve bu okullarda rehber öğretmen görevlendirilmiş değil. Dolayısıyla bu okullara gitmem gerekiyor ama bir araç verilmiyor. Ben kendi aracım ve çoğu zaman da benzini kendim koyarak kendi cebimden harcayarak bu okullara gitmek durumunda kalıyorum. Şu anda hani tek personel olarak çalıştığım düşünürse de rehber öğretmeni olmayan köy okullarına bir dönemde en az 2 kez ya da 3 kez gitme durumunda kaldım bu sayıyı da artırmak için uğraşıyorum.” (K18).

Katılımcıların bir bölümünün yönetimden destek alma konusunun önemli olduğunu belirttiği ancak destek alamadıklarını açıkladıkları belirlenmiştir. Buna göre bazı katılımcıların Özel Eğitim Bölümünün RAM yönetimince kayırıldığını ve Rehberlik Hizmetleri Bölümünün göz ardı edildiğini düşündükleri anlaşılmaktadır. Bu konuya yönelik bir katılımcının görüşü şöyledir.

“Bazı RAM müdürleri özel eğitim öğretmeni oluyorlar PDR’ye bakisi açıları biraz daha farklı oluyor. O zaman PDR’nin işlerini genellikle çok önemsemiyorlar. Bu toplantılar olsun, seminerler olsun... Geziler olsun. Çok da önemseyerek şey yapmıyorlar süreçte. Ve oradaki personel sayısını da az tutuyorlar mümkün olduğu kadar. İki kişiyle bilmem kaç yüz bin kişilik ilçeyi idare etmeye çalışıyorsunuz. Bilmem kaç tane okula yetişmeye çalışıyorsunuz. Ve bu zorlayıcı bir şey...” (K2).

Görev tanımındaki belirsizliğe ilişkin katılımcıların bir bölümü RAM kılavuzda yer alan tanımlamaların yetersiz olduğunu belirtirken diğer bir kısmının ise her RAM’ın kendine göre farklı bir işleyişinin olabildiğini ve bu durumun sonucu olarak bir sistemsizlik ve plansızlıkla karşı karşıya kaldığını belirttikleri anlaşılmaktadır. Buna ilişkin bazı katılımcı ifadeleri belirtilmiştir.

“Psikolojik danışmanız ama bunun diğer insanlar tarafından net anlaşılabilmesi konusunda yönetmelik bizim elimizi kolumuzu bağlıyor. Ne iş yapacağımızı net bir şekilde ortaya koymuyor. Sanki genel ifadeler yani statümüzün ne olduğu belli değil ortada değil. Eleman diye geçiyoruz eleman. Psikolojik danışman kavramı kaldırıldı elemanlar deniliyor bize.” (K21).

“MEB’in yayınladığı bir RAM kılavuzu var; rehberlik hizmeti bölümünün görev ve sorumluluklarını açıkladığı sayfa sayısı sadece üç... Yani demek istediğim şu; hiçbir şey çok net bir şekilde açıklanmamış rehberlik hizmetleri bölümü açısından. Ama özel eğitim hizmeti bölümüne baktığımızda çok ayrıntılı açıklamalar bulabilirsiniz. Bu açıdan çok büyük bir hayal kırıklığına uğradım ramda çalışmaya başladığımda ilk zamanlar.” (K18).

İşlerinin aksamasına ilişkin olarak katılımcıların az sayıdaki katılımcının kendini psikolojik danışmanlık mesleği açısından yetersiz ve niteliksiz gördüğü anlaşılmaktadır. Bu konuda bir katılımcının görüşü şöyledir.

“Yönetmelik gereği her yıl en az iki tane araştırma yapmamız bekleniyor ama bu konuda da yeteri kadar araştırma yapılıyor diyemem. Bu konuda aslında biraz es geçiliyor üzücü olarak; projeler yapıyoruz proje yazma eğitimleri alıyoruz hani şu

anda bir Avrupa Birliği projesinin hem ortağıyız başka bir Avrupa Birliği projesinde yürütücüsüyüz ama böyle bölgedeki problemleri belirlemeye yönelik problemlerin çözümüne yönelik araştırmalar planlayıp yaptığımızı söyleyemem bu konuda eksiklerimiz var.” (K20).

Yapılandırma için öneriler. Araştırmanın son ana teması olan yapılandırma için önerilerle ilgili bulgular arasında en çok tekrarlanan ifadeler mesleki yetkinliklerinin artırılması, rehberlik hizmetlerinin farklı dallara ayrılması, RAM’a atanma koşullarının güncellenmesi, personel sayısının artırılarak, rehberlik ve özel eğitim birimlerinin birbirinden ayrılması olarak sıralanabilir. Katılımcılar mesleki yetkinliklerin artırılması için yüz yüze veya çevrimiçi olarak yapılabilecek uzmanlaştırıcı hizmet içi eğitimlerin sayısının artması, uzmanlık eğitimi alabilme konusunda üniversitelerle işbirliği yapılması, alandaki gelişmeleri takip edip bilgilerini tazeleyebilmek için tezli veya tezsiz yüksek lisans yapma ile ilgili izin alma konusunda kolaylıklar sağlanması gibi beklentilerini dile getirmişlerdir. Bu önerilere ilişkin katılımcı ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Özellikle kendi alanımda akademisyenleri dinlemek çok iyi. Ben bu eğitimlerin artırılması özellikle doğuda ve bizim bölümün olmadığı illerde bence bu çalışmaların daha sık yapılması gerektiğini düşünüyorum. Hatta MEB’ in çalıştığı akademisyenleri belli aralıklarla doğudaki illerdeki RAM’ lara yönelik ya da psikolojik danışmanlara yönelik rutin olarak seminerler yapmaya gelmeleri gerektiğini düşünüyorum. Çünkü buna ihtiyacımız var. Üniversiteden kalan bilgilerle olmuyor, yetmiyor, gitmiyor.” (K3).

Rehberlik hizmetlerinin farklı birimlere ayrılması ile ilgili AR-GE, proje, basın yayını, kariyer, aile, psikolojik danışma, konsültasyon gibi alt birimlerinin oluşturulması yönünde görüşler belirtilmiştir.

“Bir kere konsültasyon merkezi, kariyer merkezi, aile merkezi gibi merkezler birimler kurardım yani rehberlik hizmetleri bölümünün alt birimlerini kurardım. Okullardaki yapılacak konsültasyon uzmanlaşacak bir ekip kurardım; kariyer danışmanlığı mesleki rehberlik hizmetleri verecek bir ekip ve birim kurardım; aynı şekilde aile rehberliği aile danışmanlığı yapabilecek bir birim kurardım ve bir ekip yetiştirdim; bir ARGE merkezi ya da ARGE birimi kurardım; bu birimde sürekli işte proje ve çalışma araştırma yapacak şekilde uzmanlaşacak ve uzmanlaşmış bir ekibi barındırdığı ve bu birimde sadece araştırma yapar ve proje geliştirildi. Bunun dışında bir psikolojik danışma birimi de kurardım; bu birimde de gelecek başvuruları ya da bize gönderilen kişilere bireysel ve grupla psikolojik danışma hizmeti sunabilecek bir ekip istihdam ederdim....” (K19).

RAM’lara eklenmesi önerilen birimlerle ilgili görüşler paylaşılırken bazı katılımcılar özel eğitim ve rehberlik hizmetleri bölümlerinin birbirinden ayrılması ile ilgili düşüncelerini ifade etmişlerdir.

“Özel eğitim ile rehberlik kesin çizgilerle ayrılması lazım. Görevlendirmelerin olmaması lazım. Aslında özel eğitim tanılama yapan bir yer. Rahatlıkla Millî Eğitim Müdürlüklerinin bünyesinde ayrı bir tanılama merkezi olarak çalışabilirler. Ayrılmamız en sağlıklı çözüm diye düşünüyorum.” (K18).

RAM'a atanma koşullarının güncellenmesi ile ilgili sözlü sınav yapılması, RAM'ların ilk atanma yeri olmaması, atanan kişilerin okullarda çalışarak deneyim kazanmış olmaları, RAM yöneticilerinin alanda çalışarak deneyim kazanmış donanımlı kişiler olmaları yönündeki görüşler de katılımcılar tarafından paylaşılmıştır. Konu ile ilgili katılımcı görüşlerinden biri şöyledir:

"RAM'a personel seçiminde sınav sistemi olması lazım. RAM'lara çok iyi rehber öğretmenlerin alınması için ayrı bir personel seçim formatı getirilmesi lazım. Yazılı ve sözlü sınavlar yapılarak, kıdem şartı koyarak ve muhakkak okullarda görev yapmış olması şartı getirilerek personel alımı yapılmalı diye düşünüyorum. RAM'daki personel ile okuldaki personel arasında işbirlik ve nitelik açısından fark olmadığında RAM'ların bir anlamı yok diye düşünüyorum."(K18)

Ayrıca RAM'ların *fiziksel koşullarının* ve *çalışanlarının özlük haklarının* iyileştirilmesi, görev alanı sınırlarının açık olması, RAM'lar arasında standardizasyonun ve yönetim desteğinin sağlanması gibi beklentiler de belirtilmiştir. Personel sayısının artırılması ve özlük haklarının iyileştirilmesi konusunda katılımcılardan biri beklentilerini şöyle belirtmiştir:

"...Okulda çalışan rehber öğretmenler saat üçe kadar maksimum dörde kadar çalışıyorlar ama biz RAM'dakiler sabah 8 akşam 5 ve çoğunlukla da okul ve kurum ziyaretleri yaparak çalışıyoruz. Okuldaki rehber öğretmenin yaz tatili sömestr tatilleri varken bizim sadece RAM'da çalışan personelin sadece yıllık izni var işte 20 gün. Bu izni de kullanmada zaman zaman idarecinizle anlaşmazlık yaşadığınız durumlar olabiliyor.... RAM'ları cazip kılmamanın tek yolunun da özlük haklarının ve çalışma şartlarının yeterince iyileştirilmesi ücretlerinin çekici hale getirilmesinden geçtiğini düşünüyorum." (K18)

Son olarak, az sayıda katılımcının görüş bildirdiği öneriler arasında RAM'ların farklı meslek elamanlarına (fizyoterapist, odyolog, konuşma terapisti vb.) istihdam sağlaması, bürokratik işlemlerin (izin vb.) hızlanması, okulların RAM'lara veya RAM'ların İl Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlanmalarına ilişkin görüşler belirtilmiştir.

RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nde görev yapan 27 rehber öğretmenden elde edilen nitel veriler dört tema altında toplanmıştır. Bu temalar, RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün işleyişi, performans değerlendirme, işleyişi aksatan unsurlar ve yapılandırma için öneriler olarak isimlendirilmiştir. İlk tema kapsamında RAM'da görev yapan rehber öğretmenlere göre RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün işleyişi genellikle müşavirlik ve hizmetiçi eğitim planlamaları ve uygulamalarını içermektedir. Ayrıca rehber öğretmeni olmayan okullara ilişkin çalışmaların yapıldığı, bunun yanı sıra son dönemde MEM'in beklentisi doğrultusunda proje ve araştırmaların gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Bunların dışında kurumun resmi ve rutin çalışma ve planlamalarının yürütüldüğü, MEM dışındaki kurumlar için çalışmalar gerçekleştirildiği ve rehber öğretmenlerin Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü'ne görevlendirilerek çalıştıkları belirlenmiştir. İkinci tema olan performans değerlendirme kapsamında rehber öğretmenlerin kendilerini RAM'da çalışmak için mesleki olarak yeterli görmedikleri, PDR alanına yeterli düzeyde katkı

sağlayamadıklarını düşündükleri anlaşılmaktadır. Ayrıca okullarda çalışmaya oranla daha özgül bir alana odaklanabildikleri için RAM’da çalışmanın daha yüksek bir mesleki doyum sağladığını ancak yapılan işi anlamlandırma konusunda büyük çoğunluğunun iş yükünün fazlalığı ve çeşitliliği nedeniyle olumsuz anlamlandırmalar oluşturdukları belirlenmiştir. Üçüncü tema işleyişi aksatan öğeler olarak isimlendirilmiştir ve buna göre aksaklık yaratan en önemli durumlar özel eğitimin öncelikli oluşu algısı ve bu algı nedeniyle rehber öğretmenlerin bu bölümde görevlendirilerek personel yetersizliğinin oluşmasıdır. Bunların yanı sıra özellikle araştırma ve proje geliştirme konularında personelin yetersiz ve nitelsiz olduğu, yapılacak çalışmalar için gerekli olan yönetim desteğinin de yeterince verilmediği anlaşılmaktadır. Ayrıca yapılması beklenen çalışmalar için RAM’lara yeterli bütçe desteğinin sağlanmadığı ve görev tanımındaki belirsizlikler nedeniyle RAM’larda farklı uygulamalara gidilerek işlerin aksadığı belirlenmiştir. Son tema, daha işlevsel bir RAM için önerilerin neler olduğunu incelemektedir. Katılımcıların sunduğu öneriler sırasıyla mesleki yetkinliklerinin artırılması, rehberlik hizmetlerinin farklı dallara ayrılması, RAM’a atanma koşullarının güncellenmesi, personel sayısının artırılması, rehberlik ve özel eğitim birimlerinin birbirinden ayrılmasıdır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada RAM’larda görev yapmakta olan rehber öğretmenlere göre RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü’nün varolan yapısının işlevselliği araştırılmıştır. RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü’nde görev yapan rehber öğretmenlerden elde edilen nicel ve nitel veriler araştırmanın dört sorusu dikkate alınarak alanyazın ile tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Araştırmanın “RAM’lar sorumlu oldukları bölgenin ihtiyaçlarına uygun hizmet sunabiliyor mu? Rehber öğretmenlere göre İl/İlçe MEM yetkilileri RAM’ı nasıl algılıyor?” sorusu için elde edilen bulgulara göre RAM’ların MEB’in beklentisini, sorumlu oldukları bölgenin gereksinim ve istemlerini yeterince karşılayamadığı ayrıca rehber öğretmenlere göre İl/İlçe MEM yetkililerinin RAM’ları “özel eğitim merkezi” olarak algıladığı belirlenmiştir. Katılımcılardan elde edilen nitel verilerin nicel verileri desteklediği ve benzerlik gösterdiği; RAM’da sunulan hizmetlerin MEB, İl/İlçe MEM ve okul düzeyinde katkı düzeyi yetersiz olarak değerlendirildiği saptanmıştır. Elde edilen bulgular RAM’ların beklenti ve gereksinimlere yanıt vermediğini, diğer bir ifade ile öğretim liderliği rolünü yerine getiremediğini göstermektedir. 21. yüzyılda değişen toplumsal koşullar nedeni ile okul rehberlik servislerinden öğretim liderliği/okul liderliği rolü beklenmeye başlanmıştır (Aaron, 2004; Ametea ve Clark, 2005; Dollarhide, 2003; Fitch ve Marshall, 2004; Lee, 2005; Myrick, 1997). Türkiye’de okullarda rehberlik servislerinin, İl/İlçe MEM’lerde ise RAM’ların “öğretim liderliği” rolünü üstlenmesi önemlidir. 2023 Eğitim Vizyonu’nun PDR hizmetleri bölümünde “RAM’ların yapısı ve sunduğu hizmetler, merkezin işlevleri temeline yeniden yapılandırılacaktır.” (MEB, 2019c) vurgusu aslında MEB’in de bu sorunu fark ettiği ve yapılanma girişimlerini başlattığı yönünde değerlendirilebilir. MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü’nün, 2019 yılında kısaca RAMKEG olarak adlandırılan “Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin

Kapsayıcı Eğitim Hizmetlerini Sunma Açısından Kapasitelerinin Güçlendirilmesi” (orgm.meb.gov.tr) projesini başlatmış olması RAM’ları işlevsel duruma getirme çabası olarak değerlendirilebilir.

2001 yılında RAM’ların iki ana bölümde yapılandırılması (MEB, 2001) ve 2006 yılında yayımlanan 26184 sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (MEB, 2006) ile özel eğitim hizmetlerine yapılan vurgunun İl/İlçe MEM yetkililerinin RAM’ları özel eğitim merkezi olarak algılamasında etken olduğu değerlendirilmektedir. Oysa MEB’in 2019 yılı verilerine göre ilkokul, ortaokul ve liselerde özel eğitime ihtiyacı olan tüm tanı gruplarında (dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, dil ve konuşma güçlüğü olan bireyler, duygusal ve davranış bozukluğu, hafif düzey zihinsel yetersizlik, görme yetersizliği, işitme yetersizliği, bedensel yetersizlik, otizm spektrum bozukluğu olan bireyler, özel öğrenme güçlüğü olan bireyler, serebral palsi, üstün yetenekli) toplam 279 bin öğrenci bulunmaktadır (MEB, 2019a). RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü’nün temel görevi 18 milyon öğrenciye ve sorumluluk bölgesindeki bireylere hizmet sunmaktır (MEB, 2018). Katılımcıların değerlendirmeleri incelendiğinde, MEB’in “özel eğitim” ile sınırlandırılmış RAM beklentisinin, İl/İlçe MEM yetkililerini etkilediği, RAM’ların okullara ve bölge halkına *öğretim liderliği* rolünü yerine getiremediği, sınırlı sayıdaki özel gereksinimli öğrencilere hizmet sunan merkezler olarak işlev gördüğü anlaşılmaktadır.

Araştırmanın ikinci sorusu (*RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü işlevsel mi? RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü hangi görevleri yerine getiriyor?*) için elde edilen bulgulara göre RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü’nün işlevsel bulunmadığı ve MEB’in RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü’ne verdiği on iki görev tanımından yedisinin daha fazla yerine getirildiği belirlenmiştir. Ayrıca RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü’nün temel sorunlarının RAM Özel Eğitim Bölümü’nün daha fazla önemsenmesi, nicelik-nitelik olarak personel sayısının yetersizliği, fiziki mekânın yetersizliği, görev tanımının çok kapsamlı olması, çalışanlardan görev tanımları dışında çalışma beklenilmesi olduğu saptanmıştır. Özellikle nitel verilerde, katılımcıların personel yetersizliği nedeniyle RAM Özel Eğitim Bölümü’nde çalışmak zorunda kaldıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü çalışanlarının bireysel-grupla psikolojik danışma ve çeşitli programları tasarlama konularında hizmet içi eğitimlere gereksinim duydukları saptanmıştır. Elde edilen bulgular RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü’ne verilen görevlerin işlevsiz olduğunu göstermektedir. RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü’nde görev yapan rehber öğretmenlerin sunmuş oldukları görevleri işlevsiz bulmaları, MEB’in bu bölüme verdiği görev tanımının (MEB, 2018) tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Araştırmada elde edilen bulgular, sınırlı personele karşın RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü’nün sorumluluk alanındaki okullardaki rehberlik servisleri ile eşgüdüm ve işbirliği yapıldığını, RAM’da rehber öğretmenler ile toplantı yapıldığı ve okul ziyaretleri gerçekleştirildiği ayrıca yerel hedeflerin belirlenmesinde sorumluluk alındığı, RAM’a başvuranlara bireysel psikolojik destek verildiği, danışmanlık tedbiri

ve tercih danışmanlığı görevlerinin yerine getirildiğini göstermektedir. 2018 yılında RAM’da çalışan öğretmen sayısının toplam 3.181 kişi (MEB, 2020) olduğu dikkate alındığında, RAM çalışanlarının görevlerini yerine getirmek için çaba harcadıkları söylenebilir. Ancak elde edilen bulgulara göre RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü’nün bölgenin ihtiyaçlarını belirleme, yayın hazırlama, araştırma yapma görevlerinin sınırlı yapıldığı belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, merkezin adına da yansıyan “araştırma” rolünün yerine getirilemediğini göstermesi bakımından anlamlıdır. Bunda en önemli etkenin personelin nicelik ve nitelik olarak yetersiz olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir. Araştırmanın ikinci sorusuna yönelik elde edilen bulgular, alanyazın ile ilişkilendirilememiştir. Bu bağlamda PDR alanında çalışan araştırmacıların RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü’nün işlevselliğini inceleyen çalışmalara yönelmesine gereksinim olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın üçüncü sorusu (*RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü ile eğitim kurumlarının rehberlik servisleri arasındaki etkileşim nasıl?*) için elde edilen bulgulara göre RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü ile okullardaki rehberlik servisleri arasında orta düzeyde etkileşim bulunduğu saptanmıştır. Özellikle nitel verilerde katılımcıların müşavirlik hizmetini “asli” görevleri olarak algıladıkları belirlenirken katılımcılar okullarda yaşanan kriz ve travmatik durumlarda (örneğin cinsel taciz, intihar, doğal afet gibi) akla gelen ilk kurum olduklarını ve bu yolla sıklıkla okulların krize müdahale ve psikososyal destek çalışmalarına katkıda bulduklarını vurgulamışlardır. Elde edilen bulgular RAM’ın “sınırlı” sayıda personele rağmen okul rehberlik servislerine müşavirlik hizmeti yapmak için çaba harcadığını göstermektedir. Ayrıca okullarda çalışan rehber öğretmenlerin eğitsel, kariyer ve kişisel-sosyal rehberlik hizmeti sunma, bireysel-grupla psikolojik danışma, gelişimsel-önleyici rehberlik programları tasarlama, etkili rehberlik servislerini yapılandırılmaları için müşavirlik hizmetine ihtiyaçları olduğu ancak okullardan daha çok özel eğitim alanında destek talep edildiği belirlenmiştir. Araştırmada katılımcıların okul rehberlik servislerinde yetersiz buldukları ve eğitime gereksinim olduğunu belirttikleri bu rollerin, 2017 Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği’nin 34. maddesindeki birçok görev tanımına karşılık geldiği değerlendirildiğinde, okul rehberlik servislerinin RAM desteğine ihtiyaç duyduğu söylenebilir. Alanyazında okullarda öğrencilerin PDR hizmetlerinden yeterince yararlanamadığını gösteren çalışmalar (Polat, 2007; Şahin, 2006) bulunmaktadır. Terzi, Ergüner-Tekinalp ve Leuwerker (2011) okullarda çalışan rehber öğretmenlerin mesleki gelişimlerini destekleyecek eğitimlere nadiren katıldıklarını, Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programı ve çeşitli müdahaleleri tasarlama ve değerlendirme çalışmalarına daha az zaman ayırdıklarını belirlemişlerdir. Yapılan araştırmalarda okullarda öğrencilerin eğitsel ve mesleki rehberlik (İçtüzür ve Nazlı, 2018; Polat, 2007; Şahin, 2006; Yağcı 2007) alanlarında destek almak için rehberlik servislerine başvurdukları, rehberlik servislerinden bireysel görüşme (Başaran, 2008; Çetin, 2016; İçtüzür ve Nazlı, 2018), psikoeğitim ve sınıf rehberliği etkinlikleri (İçtüzür ve Nazlı, 2018) yapılmasını istedikleri anlaşılmaktadır.

Araştırmanın son sorusu için (*RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün daha etkili hizmet sunması için çalışanların önerileri neler?*) RAM'da görev yapan rehber öğretmenlerin önerileri alınmıştır. Elde edilen bulgulara göre daha işlevsel RAM'lar için hizmet içi eğitim verilmesi, özlük haklarının iyileştirilmesi, nicelik-nitelik olarak personel sayısının artırılması, RAM'a atanma ölçütlerinin belirlenmesi, gereksinime göre RAM'da yeni bölümlerin (AR-GE, aile, kariyer gibi) açılması ve RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün görev tanımının düzenlenmesinin önerildiği görülmüştür. Araştırmada katılımcılara “daha işlevsel RAM için önerileri” sorulduğunda, hem nicel hem de nitel verilerde özlük haklarından önce *hizmet içi eğitim* isteminde bulunmaları dikkati çekmiştir. PDR'nin alt uzmanlık alanlarından biri olan okul psikolojik danışmanlığı alanında çalışacak nitelikli personelin sahip olması gereken bilgi, beceri ve tutumların (Mesleki Yeterlik Kurulu, 2017a ve 2017b) fazla olması, hizmet öncesi ve sonrası eğitime duyulan ihtiyacı artırmaktadır. Alanyazın incelemesinde okullarda çalışan rehber öğretmenlerin de hizmet içi eğitim ve özlük haklarının (Nazlı, 2007; Tuzgöl-Dost ve Keklik, 2012; Yeşilyaprak, 2009) iyileştirilmesi isteklerinin olduğu anlaşılmaktadır. Yeşilyaprak'a (2009) göre PDR mesleğinin gelişimine engel olan sorunlar aynı zamanda Türk eğitim sisteminin de sorunlarıdır.

Bu çalışmadan elde edilen verilerin 2018-2019 eğitim öğretim yılında mevcut 240 RAM'dan çalışmaya katılan 231 RAM'da görev yapan rehber öğretmenlerden elde edilmiş olması nedeni ile RAM'ların ve RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün genel durumunu ortaya çıkarası bakımından alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırmadan elde edilen bulgulara ilişkin öneriler şunlardır:

1. Araştırma bulguları RAM'ların kuruluş amacının dışına çıktığı, sorumlu oldukları bölgenin gereksinimine yanıt veremediği, okul PDR hizmetlerine katkısının sınırlı kaldığı ve şu an *özel eğitim merkezi konumunda* çalıştığı belirlenmiştir. Bu yapısal değişimin nedenlerini araştıran çalışmalara gereksinim duyulmaktadır.
2. Araştırma bulguları RAM'ların kuruluş amacı olan “araştırma” rolünü yerine getiremediğini göstermektedir. Bunun nedenlerini araştıran çalışmalar yapılabilir.
3. Araştırma bulguları RAM'ların iki ana bölümde yapılandırılmasına karşın MEB'in Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü'ne verdiği öncelikten dolayı, 18 milyon öğrenciye hizmet sunması beklenen RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün hizmetlerini nasıl etkilediğini ele alan kapsamlı çalışmalara gereksinim vardır.
4. RAM'da görev yapan rehber öğretmenlere göre İl/İlçe MEM yetkililerinin RAM'ları “özel eğitim kurumu” olarak algıladıkları belirlenmiştir. Ancak elde edilen bu bulgunun İl/İlçe MEM yetkilileri ile çalışma yapılarak ele alınmasının ve karşılaştırılmasının uygun olabileceği düşünülmektedir.
5. MEB'in RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'ne verdiği görev tanımının çoğunlukla yerine geldiği ancak bu görev tanımlarının rehber öğretmenler tarafından işlevsiz bulunduğu belirlenmiştir. RAM Rehberlik Hizmetleri

Bölümü'nün 18 milyon öğrenciyi kapsayan, gelişimsel-önleyici rehberlik hizmetlerini sunan merkezler olabilmesi için görev tanımlarının nasıl güncellenebileceği ile ilgili kapsamlı çalışmalara (Ör. Sevgi evlerinde kalan çocuklar, suça sürüklenmiş hükümlü ve tutuklu çocuklar, teknoloji-madde bağımlılığı olan çocuklar, alt sosyo ekonomik düzeydeki risk faktörlerindeki çocuklar, Suriye ve diğer ülkelerden göçle gelen çocuklar, boşanma sürecindeki ailelerden gelen çocuklar, aile içi şiddet ortamında büyümek durumunda olan çocuklar vb.) gereksinim duyulmaktadır.

6. Araştırmada elde edilen bulgular RAM'in "sınırlı" sayıda personele karşın okul rehberlik servislerine müşavirlik hizmeti sunmak için çaba harcadığını göstermektedir. Ancak okul rehberlik servislerinin aldıkları hizmeti nasıl değerlendirdiğini inceleyen çalışmaların yapılmasına gereksinim vardır.
7. RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü çalışanlarının bireysel-grupla psikolojik danışma ve çeşitli programları tasarlama konularında hizmet içi eğitimlere gereksinim duydukları saptanmıştır. RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü rehber öğretmenlerinin gereksinim duydukları hizmet içi eğitimler araştırılmalı ve paket programlar ile bu eğitimlerin etkililiğini ölçen çalışmalar yapılabilir.
8. Okul rehberlik servislerinde çalışan rehber öğretmenlerin eğitsel, kariyer ve kişisel-sosyal rehberlik hizmeti sunma, bireysel-grupla psikolojik danışma, gelişimsel önleyici rehberlik programları tasarlama ve uygulama becerisini geliştirecek eğitimlere ihtiyaç duyulduğu saptanmıştır. RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün bu konularda okullara sunabileceği paket eğitim programlarının etkililiğini test eden çalışmalar yapılabilir.
9. Okul rehberlik servislerinin RAM'lardan özel eğitim ile ilgili destek istedikleri belirlenmiştir. Okul rehberlik servislerinin RAM'lardan kendi görev tanımı ile ilgili değil özel eğitim alanında daha fazla destek aramalarının nedenleri incelenebilir.
10. RAM Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü'nde tanılama ve değerlendirme hizmetini yapmaları için rehber öğretmenlerin görevlendirildiği, diğer bir deyişle yeterliği ve yetkisi olmadan özel gereksinimli çocuklara tanılama yapıldığı saptanmıştır. Bunun nedenleri ve yaratacağı olası sorunlar araştırılabilir.
11. Bu çalışmada sadece RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü'nün sorunları belirlenmiştir. Başka araştırmalar ile RAM'm ve iki ana bölümünün işlevsizliğinin nedenleri araştırılarak işlevsel RAM'lar için proje çalışmalarının başlatılmasına gereksinim duyulmaktadır.
12. Araştırmada elde edilen veriler 231 RAM'da çalışan rehber öğretmenlerden elde edilen veriler ile sınırlıdır. RAM müdürleri, MEM yetkilileri ve okul rehber öğretmenleri ile farklı nicel-nitel veri toplama teknikleri kullanılarak RAM'ların işlevselliğini araştıran çalışmalar yapılabilir.

Etik Kurul Kararı

Bu araştırma, 01.01.2020 tarihinden önce yapıldığı için etik kurul kararı zorunluluğu taşımamaktadır.

Kaynakça

- Aaron, L. (2004). Confusion regarding school counselor functions: School leadership impacts role clarity. *Education*, 124(3), 552-559. <http://journals825.home.mindspring.com/csj/html> adresinden erişilmiştir.
- Akçamete, G. (2001). *Rehberlik araştırma merkezi elemanlarının özel eğitim hizmetleri yönetmeliğine ilişkin beceri ve görüşlerinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Araştırma Raporu).
- Ametea, E. S., and Clark, M.A. (2005). Changing schools, changing counselors: A qualitative study of school administrators' conceptions of the school counselor role. *Professional School Counseling*, 9(1), 16-27. doi: 10.1177/2156759X0500900101
- Ayas, T. ve Pişkin, M. (2011). Lise öğrencileri arasındaki zorbalık olaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü bakımından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(2), 550-568. <http://ilkogretim-online.org.tr/index.php/io/article/view/1602/1438> adresinden erişilmiştir.
- Başaran, M. (2008). *İlköğretim okullarındaki yönetici ve sınıf rehber öğretmenlerinin psikolojik danışma ve rehberlik faaliyetlerinden beklentileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir (Tez No. 220532).
- Braun, V., and Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. doi: 10.1191/1478088706qp063oa
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç- Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. (4th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.
- Çetin, S. (2016). *İlkokul öğrencilerinin okul psikolojik danışma ve rehberlik servisine ilişkin görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir (Tez No. 423542).
- Dollarhide, C. T. (2003). School counselors as program leaders: Applying leadership contexts to school counseling. *Professional School Counseling*, 6(5), 304-308. <http://www.jstor.org/stable/42732447> adresinden erişilmiştir.

- Ercan, H., Türkmen, M., Karaman, N. ve Çok, F. (2011, Ekim). *Ergenlerde riskli davranışlar, koruyucu faktörler ve risk faktörleri*. XI. Ulusal Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Kongresi. Ege Üniversitesi, İzmir. https://www.pegem.net/akademi/kongrebildiri_detay.aspx?id=133659 adresinden erişilmiştir.
- Fitch, T. J., and Marshall, J. L. (2004). What counselors do in high-achieving schools: A study on the role of the school counselor. *Professional School Counseling*, 7(3), 172-177. <http://www.schoolcounselor.org> adresinden erişilmiştir.
- Güler, N., Güler, G., Ulusoy, H. ve Bekar, M. (2009). Lise öğrencileri arasında sigara, alkol kullanımı ve intihar düşüncesi sıklığı. *Cumhuriyet Tıp Dergisi*, 31(4), 340-345. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/47624> adresinden erişilmiştir.
- Gürbüz, S. F. ve Bozgeyikli, H. (2014). Rehberlik ve araştırma merkezlerinde çalışan rehber öğretmenlerin özel eğitimde rehberlik ve psikolojik danışmaya yönelik öz yeterlik algısının incelenmesi. *Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 79-99. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/210704> adresinden erişilmiştir.
- İçtüzzer, E. ve Nazlı, S. (2018, Mart). Liselerde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Eğitim ve Bilim Kongresi*. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon
- Kağan, M. (2010). Ankara ilindeki devlet ve özel ilköğretim okulları ile rehberlik ve araştırma merkezlerinde çalışan rehber öğretmenlerin iş doyumlarının incelenmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 39-55. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/67595> adresinden erişilmiştir.
- Karaköse, B. ve Bozgeyikli, H. (2012). Örgütsel bağlılık ve çalışma yaşamı kalitesi arasındaki ilişki: rehberlik ve araştırma merkezlerinde çalışan personel üzerine bir çalışma. *Emek ve Toplum Dergisi*, 1(2), 164-180. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/84775> adresinden erişilmiştir.
- Kepçeoğlu, M. (1988). *Psikolojik danışma ve rehberlik* (3. Baskı). Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Koç, Z. (1998). *Rehberlik ve araştırma merkezlerinde görev yapan rehber öğretmenlerin iş doyumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden erişilmiştir (Tez No. 73968).
- Kuzgun, Y. (1988). *Rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: ÖSYM Yayınları 9.
- Lee, C. C. (2005). Urban school counseling: Context, characteristics, and competencies. *Professional School Counseling*, 8(3), 184-188. <http://www.jstor.org/stable/42732457> adresinden erişilmiştir.

- Lincoln, Y. S., and Guba, E. G. (2013). *The Constructivist Credo*. California: Left Coast Press.
- Ulusal Meslek Standartlarına Dair Tebliğ (2017a). Psikolojik danışman, seviye 6. *Resmi Gazete*, 30227, 01.11.2017, (Mükerrer).
- Ulusal Meslek Standartlarına Dair Tebliğ (2017b). Okul psikolojik danışmanı, seviye 7. *Resmi Gazete*, 30227, 01.11.2017, (Mükerrer).
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber [Qualitative research a guide to design and practice]* (S. Turan, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. (2009).
- Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Araştırma Merkezleri Yönetmeliği (1968). *Resmi Gazete*, 12864, 31.01.1968. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/12814.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği (2001). *Resmi Gazete*, 24376, 16.04.2001. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/04/20010417.htm> adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. *Resmi Gazete*, 26184, 31.05.2006. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/05/20060531-2.htm> adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2016). *PISA 2015 Ulusal raporu*. http://odsgm.meb.gov.tr/test/analizler/docs/PISA/PISA2015_Ulusal_Rapor.pdf adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği. *Resmi Gazete*, 30236, 10.11.2017. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/11/20171110-2.htm> adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Rehberlik ve araştırma merkezi kılavuzu*. Özel Eğitim Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Rehberlik Hizmetleri Dairesi Başkanlığı. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_01/17234231_ram_kilavuzu_2018.pdf adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2019a). *Millî eğitim bakanlığı öğretim programlarını izleme ve değerlendirme sitesi*. <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx>. adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2019b). *Genel müdürlüğümüz ile UNİCEF işbirliğinde yürütülmekte olan RAMKEG projesi kapsamında uyum eğitimleri başladı*. <https://orgm.meb.gov.tr/www/icerik/1204> adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2019c). 2023 Eğitim Vizyonu. <https://2023vizyonu.meb.gov.tr> adresinden erişilmiştir.

- Millî Eğitim Bakanlığı (2020). RAMKEG proje tanımlama belgesi. Özel Eğitim Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. <https://orgm.meb.gov.tr/www/rehberlik-ve-arastirma-merkezlerinin-kapsayici-egitim-hizmetleri-sunma-acisindan-kapasitelerinin-guclendirilmesi-ramkeg/icerik/1259> adresinden erişilmiştir.
- Myrick, R. D. (1997). *Developmental guidance and counseling: A practical approach* (Third edition). Minneapolis: Educational Media Corporation.
- Nazlı, S. (2007). Psikolojik danışmanların değişen rollerini algılayışları. *BAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(18), 1-17. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/863629> adresinden erişilmiştir.
- Öngören, B., Sarıefe, H. ve Balcı, Y. (2017). Ergenlerde riskli davranışların sosyal açıdan incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 62, 333-347. doi: 10.9761/JASSS7294
- Özak, H., Vural, M. ve Avcıoğlu, H. (2008). Rehberlik ve araştırma merkezi müdürlerinin gönderme, tanımlama, yerleştirme, izleme ve değerlendirmeye ilişkin görüş ve önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 189-206. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aibuefd/issue/1492/18048> adresinden erişilmiştir.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Polat, C. (2007). *İlköğretim okulları sekizinci sınıf öğrencilerinin okul psikolojik danışma ve rehberlik servisinden yararlanma düzeylerinin belirlenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden erişilmiştir (Tez No. 206570).
- Şahin, E. (2006). *Ortaöğretim rehberlik çalışmalarının üniversitedeki alan seçimine etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden erişilmiştir (Tez No. 189058).
- Şahin, C. ve Pehlivan, G. (2006). Kırşehir rehberlik ve araştırma merkezi özel eğitim bölümünde incelenen öğrencilerin çeşitli değişkenlere göre nitelikleri. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 175-189. https://kefad.ahievran.edu.tr/InstitutionArchiveFiles/f44778c7-ad4a-e711-80ef-00224d68272d/d1a3a581-af4a-e711-80ef-00224d68272d/Cilt7Sayi1/JKEF_7_1_2006_175_189.pdf adresinden erişilmiştir.
- Tan, H. (2000). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: Alkım Yayınevi.
- Telef, B. B. (2014). Ergenlerde olumlu ve olumsuz duygular ile riskli davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(2), 573-590. doi: 10.13140/RG.2.1.2938.7369

- Terzi, Ş., Ergüner-Tekinalp, B. ve Leuwerke, W. (2011). Psikolojik danışmanların okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri modeline dayalı olarak geliştirilen kapsamlı gelişimsel rehberlik programını değerlendirmeleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 51-60. https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/110993/mod_resource/content/0/Mak-KGRP%20%20C5%9E.%20Terzi%20pdf.pdf adresinden erişilmiştir.
- Tiryakioğlu, Ö. (2009). *Rehberlik ve araştırma merkezi müdürlerinin özel eğitim bölümünün sorunlarını algılamaları* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden erişilmiştir (Tez No. 241594).
- Tuzgöl-Dost, M. ve Keklik, İ. (2012). Alanda çalışanların gözünden psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanının sorunları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 389-407. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maeuefd/issue/19396/206064> adresinden erişilmiştir.
- Tuzgöl-Dost, M. ve Keklik, İ. (2014). Sürekli kaygı, umutsuzluk ve benlik saygısının ergenlerin riskli davranışlarını yordama gücü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(51), 195-208. doi: 10.17755/esosder.89538
- TÜİK (2018). *Güvenlik Birimlerine Getirilen veya Gelen Çocuklar*. *Haber Bülteni*, 27609,01.08.2018. <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27609> adresinden erişilmiştir.
- Vaismoradi, M., Turunen, H., and Bondas, T. (2013). Content analysis and thematic analysis: Implications for conducting a qualitative descriptive study. *Nursing and Health Sciences*, 15(3), 398-405. doi: 10.1111/nhs.12048. Epub 2013 Mar 11. PMID: 23480423.
- Yağcı, N. (2007). *Ortaöğretim kurumlarında görev yapan rehber öğretmenlerin ortaöğretim öğrencilerinin yönlendirilmesi üzerindeki etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden erişilmiştir (Tez No. 241594).
- Yeşilyaprak, B. (2009). Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberlik alanının geleceği: Yeni açılımlar ve öngörüler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(1), 193-213. <https://app.trdizin.gov.tr/dokuman-goruntule?ext=pdf&path=CrnWZGRsXTjRjLjWxD978OSUAL2jXitizhVYmCxNvH7cFazGJdEgfXGxbaID4hzYHDZLBOY8B5hfSI7Y7jCX9K-kpgewDxMm4hOVg97sZVwZKXqJWaTBae-iLFQvBmk21wM0qZ1rtM7ielsNC7BO7CA6i3evIeIDghWOTTnf-iNycFFSzJFu0dyZ0VWChcK5SaaBEDgIDK0eUh5iQsZh1PoNE7lfgukliotbpA9yrDg=&contentType=application/pdf> adresinden erişilmiştir.

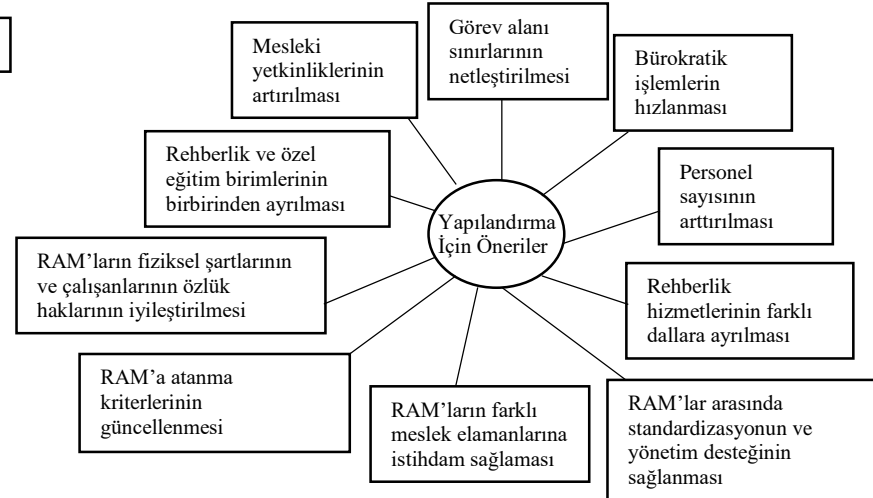
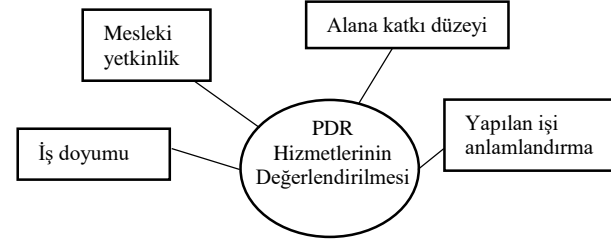
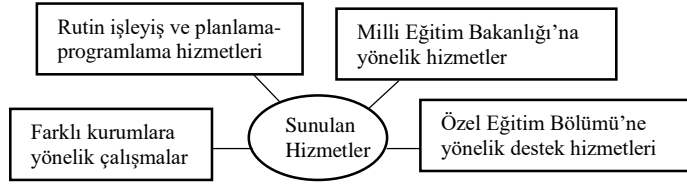
EK 1

RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümünün Sunduğu Görevlere İlişkin Görüşler

	Hiçbir Zaman		Nadiren		Ara Sıra		Genellikle		Her Zaman	
	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1. Sorumluluk bölgesinde bulunan okul ve rehberlik servisiyle koordinasyon ve işbirliği kurma.	1	0.4	13	5.6	36	15.6	108	46.8	71	30.7
2. Yerel hedeflerin belirlenmesinde ve il çerçeve planının hazırlanmasında sorumluluk alma.	9	3.9	16	6.9	26	11.3	82	35.5	96	41.6
3. Sorumluluk alanındaki rehber öğretmenlerle 1 yılda en az 3 kere toplanma.	3	1.3	9	3.9	30	13	59	25.5	129	55.8
4. Alanı takip ederek sorumluluk alanındaki rehber öğretmenlerin mesleki gelişimi için faaliyet düzenleme.	8	3.5	47	20.3	68	29.4	68	29.4	40	17.3
5. Sorumlu olduğu bölgede okul ziyaretleri yapma.	5	2.2	18	7.8	39	16.9	71	30.7	90	39
6. Eğitsel, mesleki, kişisel-sosyal rehberlik hizmetleri planlama ve yürütme.	9	3.9	30	13	67	29	87	37.7	34	14.7
7. Rehberlik hizmetleri ile ilgili yayın hazırlama.	33	14.3	62	26.8	75	32.5	39	16.9	19	8.2
8. Başvuran/yönlendirilen öğrencilere bireysel psikolojik destek hizmeti verme.	12	5.2	30	13	38	16.5	61	26.4	87	37.7
9. Bölgenin ihtiyaç duyduğu konuları belirleme, çalışma yapma.	17	7.4	43	18.6	65	28.1	75	32.5	29	12.6
10. Araştırma yapma.	32	13.9	71	30.7	58	25.1	53	22.9	15	6.5
11. Görevlendirildiğinde danışmanlık tedbiri doğrultusunda hizmet sunma.	5	2.2	19	8.2	33	14.3	56	24.2	117	50.6
12. Tercih danışmanlığı hizmeti sunma.	2	0.9	5	2.2	14	6.1	49	21.2	161	69.7

EK 2

Tematik Harita

Investigation of Functionality of Guidance and Research Centers Guidance Services Department

ARTICLE TYPE	Received Date	Accepted Date	Published Date
Research Article	11.11.2019	02.06.2021	03.23.2021

Serap Nazlı ¹, **Semra Kiye** ², **Orhan Yoncalık** ³
Aslı Aşçıoğlu Önal ⁴, **Nesime Can** ⁵, and **Elif Gülçin Çelik Ateş** ⁶
Ankara University

Abstract

Guidance and Research Center (GRC), which has a history of 70 years, has an important position in School Psychological Counseling and Guidance services. The number of GRCs was 240 in the 2018-2019 academic year. GRCs provide services in two main sections (Guidance Services Section and Special Education Services Section). This research aims to investigate the functionality of the GRC Guidance services department according to the perceptions of the guide teachers working in the GRCs. The research was conducted in a mixed model. A questionnaire was applied to 231 counselors from 240 GRCs and 27 counselors were interviewed. GRC Guidance Services Department Assessment Questionnaire and semi-structured interview form were used as data collection tools. Frequency and percentages of the data were presented, and thematic analysis was conducted on the data. The results show that according to the guidance teachers working in the GRC the GRCs fall short in meeting the needs of the regions. In addition, the authorities perceive GRCs as special education rehabilitation centers. It was seen that the GRC Guidance services department suffers from a lack of staff but despite this, seven of the 12 job descriptions provided by the Ministry of National Education are fulfilled. Finally, in-service trainings, improvement of personal rights, increasing the number of personnel in terms of quantity and quality, and revising the mission statement of the GRC Guidance services departments are highly recommended.

Keywords: Guidance and research centers, school counseling, school counseling services, guidance services assessment, school counselors

The Ethical Committee Approval: Since this research was conducted before 01.01.2020, it does not require an ethics committee decision.

¹Prof. Dr., Faculty of Educational Sciences, Department of Guidance and Psychological Counseling, e-mail: serapnazli68@ankara.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8875-7926>

²Corresponding Author: Res. Assist., Faculty of Educational Sciences, Department of Guidance and Psychological Counseling, Email: kiyesemra@gmail.com., <https://orcid.org/0000-0003-4414-5765>

³Res. Assist., Faculty of Educational Sciences, Department of Guidance and Psychological Counseling, e-mail: orhanozany@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2252-3585>

⁴Res. Assist., Faculty of Educational Sciences, Department of Guidance and Psychological Counseling, e-mail: asli.ascioglu@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1701-5423>

⁵Lecturer, PhD., Faculty of Educational Sciences, Department of Guidance and Psychological Counseling, e-mail: canesime@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6448-1275>

⁶Res. Assist., Faculty of Educational Sciences, Department of Guidance and Psychological Counseling, e-mail: elfglcn.celik@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8843-6292>

Purpose and Significance

In the School Psychological Counseling and Guidance (PCG) services, the Guidance and Research Centers (GRC) have an important place. Since 1954, GRCs have been established under the Provincial Directorate of National Education (PDNE) in the big cities and have started to be opened with a similar structure as Child Guidance Clinics in the United States of America (USA) (Keççeoğlu, 1988; Kuzgun, 1988; Tan, 2000). Changing social conditions and needs have influenced the roles and tasks of GRCs. In the school counseling services regulations issued by the Ministry of National Education (MoNE) in 2001 and then in 2017 (MoNE, 2001, 2017), GRCs were structured in two parts and assigned two main roles. In short, these sections include The Special Education Services Department, which provides services in the process of identifying and evaluating students who require special education, and The Guidance Services Department, which has been given the role of coordination and cooperation with the counseling services in the educational institutions in the region where the GRCs are located. When these regulations are examined, it is understood that the GRCs have two main roles and the role of research has not been given enough attention. In the 2018-2019 academic year, the number of GRCs reached 240. This increase also shows that GRCs are important. However, it is understood that both the MoNE and the researchers focus on the GRC Special Education Department. Whereas the GRC Special Education Department supports the educational needs of 279 thousand students with special needs (MoNE, 2019a), Guidance Services Department provides services to 18 million students and all individuals in the region. For this reason, there is a need for research that will provide the necessary information to examine the functioning of the GRC Guidance Services, to identify deficiencies and to provide more qualified services. From this point onward, the main purpose of this study is to investigate the functionality of the existing structure of the GRC Guidance Services Department. The Provincial / District National Education Directorate (MEM) officials' perception of the GRCs and examination of the position of the GRCs at the province / district level, functionality of the GRC Guidance Services Department and its relationship with school counseling services are the sub-objectives of this research.

Method

This study was conducted in convergent parallel research design among the mixed method research designs. In order to collect the research data, the GRC Guidance Services Department Assessment Questionnaire consisting of 13 questions was prepared and a semi-structured interview form consisting of five questions was used. The data was collected from 231 psychological counselors who participated in the "Comprehensive Developmental Guidance Services Management Course" designed for the psychological counselors working in 240 GRC Guidance Services Departments within the scope of the "Strengthening the Capacity of the Guidance and Research Centers to Provide Comprehensive Education Services (GRCCES) Project" organized by the Ministry of National Education. The data obtained from the GRC Guidance Services Assessment Questionnaire were classified into four themes and their frequency and percentages were given. The qualitative data obtained as a result of face-to-face interviews with the participants were examined using the thematic analysis method.

Since this research was conducted before 01.01.2020, it does not require an ethics committee decision.

Results

In the study, the qualitative data obtained from the face-to-face interviews conducted with 27 psychological counselors and the quantitative data obtained from the questionnaires applied to 231 psychological counselors working in the GRC Guidance Services Departments were combined in four themes. *In the first theme*, it was determined that GRCs cannot meet the expectations of MoNE and the needs and demands of the region in which they are located, and the Provincial/District Directorate of the National Education authorities perceive the GRCs as “special education rehabilitation centers”. According to the qualitative data obtained from the participants, it was found that the services provided in the GRCs are evaluated as insufficient in terms of their contribution at the level of the MoNE, Provincial / District Directorates of the National Education and the K-12 schools. *According to the findings obtained in the second theme of the study*, it was observed that the GRC Guidance Services Department is not functional; seven of the 12 job descriptions given by the Ministry of National Education to the GRC Guidance Services Department are fulfilled more than the remaining 5 roles; the main problems of the GRC Guidance Services Department were that the GRC Special Education Departments are being much more important, the number of the qualified personnel is inadequate, physical conditions are insufficient, their job descriptions are rather comprehensive, the psychological counselors working there are expected to work outside their job descriptions. Particularly in qualitative data, it was determined that the participants have to work in the GRC Special Education Department due to lack of personnel. In addition, it was determined that the staff of the GRC Guidance Services Department need in-service trainings on individual-group counseling and designing various programs. *In the third theme of the research*, it was determined that there is a moderate interaction between the GRC Guidance Services Department and the counseling services in the schools. Particularly in qualitative data, the participants described the consultancy service as their primary duties. They emphasized that they are the first institution that comes to mind in crisis and traumatic situations (such as sexual harassment, suicide, natural disaster) in schools and this way they often contribute to crisis intervention and psychosocial support activities. In addition, it was observed that school counselors working in schools need consultancy about planning and providing educational, career and personal-social counseling services, designing individual-group developmental-preventive counseling programs, structuring effective counseling services in their schools; however, it was determined that the schools demand more support in the field of special education. *In the last theme*, it was found that the participants highly recommend that the personnel should be provided with in-service training for more functional GRCs, personal rights be improved, the number of personnel be increased in terms of quantity and quality, the criteria for assigning personnel to the GRCs be determined, new departments in the GRCs (R and D, family, career, etc.) be formed according to need and the job description of the GRC Guidance Services Department be revised. When the participants’ suggestions

for more functional GRCs” were asked in the study, it was noted that they requested in-service training before personal rights in both quantitative and qualitative data.

Discussion and Conclusions

Owing to the changing social conditions in the 21st century, the role of school counseling services in teaching leadership / school leadership has been expected (Aaron, 2004; Ametea and Clark, 2005; Dollarhide, 2003; Fitch and Marshall, 2004; Lee, 2005; Myrick, 1997). For that reason, the school counseling services offices in K-12 schools and the GRCs in the districts in Turkey should overcome the "instructional leadership". In the Psychological Counseling and Guidance services section of the 2023 Education Vision, the emphasis on the fact that “the structure of GRCs and the services they provide will be restructured on the basis of the functions of the center (MoNE, 2019c) shows that the Ministry of National Education (MoNE) has noticed the importance of this leadership role and initiated the necessary steps to be implemented in the very near future. However, the results of this study show that although the GRC Guidance Services Departments fulfill seven of the 12 job descriptions provided by the MoNE and maintain their coordination and consultation support to the school counseling services offices in the K-12 schools in their regions despite lack of the necessary number of staff and administrative issues, they function like special education rehabilitation centers and are perceived as special education rehabilitation centers by the authorities of their regions. The main task of the GRC Guidance Services Departments is to provide counseling services to 18 million 108 thousand K-12 students and individuals in their regions (MoNE, 2018). It is understood that the MoNE limits its expectation from the GRCs with special education services and because of this limitation, the GRCs cannot fulfill the role of teaching leadership to schools and the local people and serve as centers serving a limited number of students with special needs. Since the data in this study were obtained from 231 school counselors working in 240 GRC in the 2018-2019 academic year, it is thought that they contributed well to the literature in terms of providing a general photograph of the GRCs and the GRC Guidance Services Departments. The data obtained from the research are summarized as follows: the GRCs are unable to meet the needs and demands of the region in which they are responsible with their current structure; the GRC Guidance Services Department is not perceived to be functional and school counselors working in schools request support from the GRCs in the field of special education; for more functional GRCs, it is suggested that in-service trainings be provided to the staff in the GRCs, their personal rights be improved, the number of personnel be increased in terms of quantity and quality, and the mission descriptions of the GRC Guidance Services Departments be revised. Since the research was carried out before 2020, the decision of the ethics committee is not obligatory.

The Ethical Committee Approval

Since this research was conducted before 01.01.2020, it does not require an ethics committee decision.